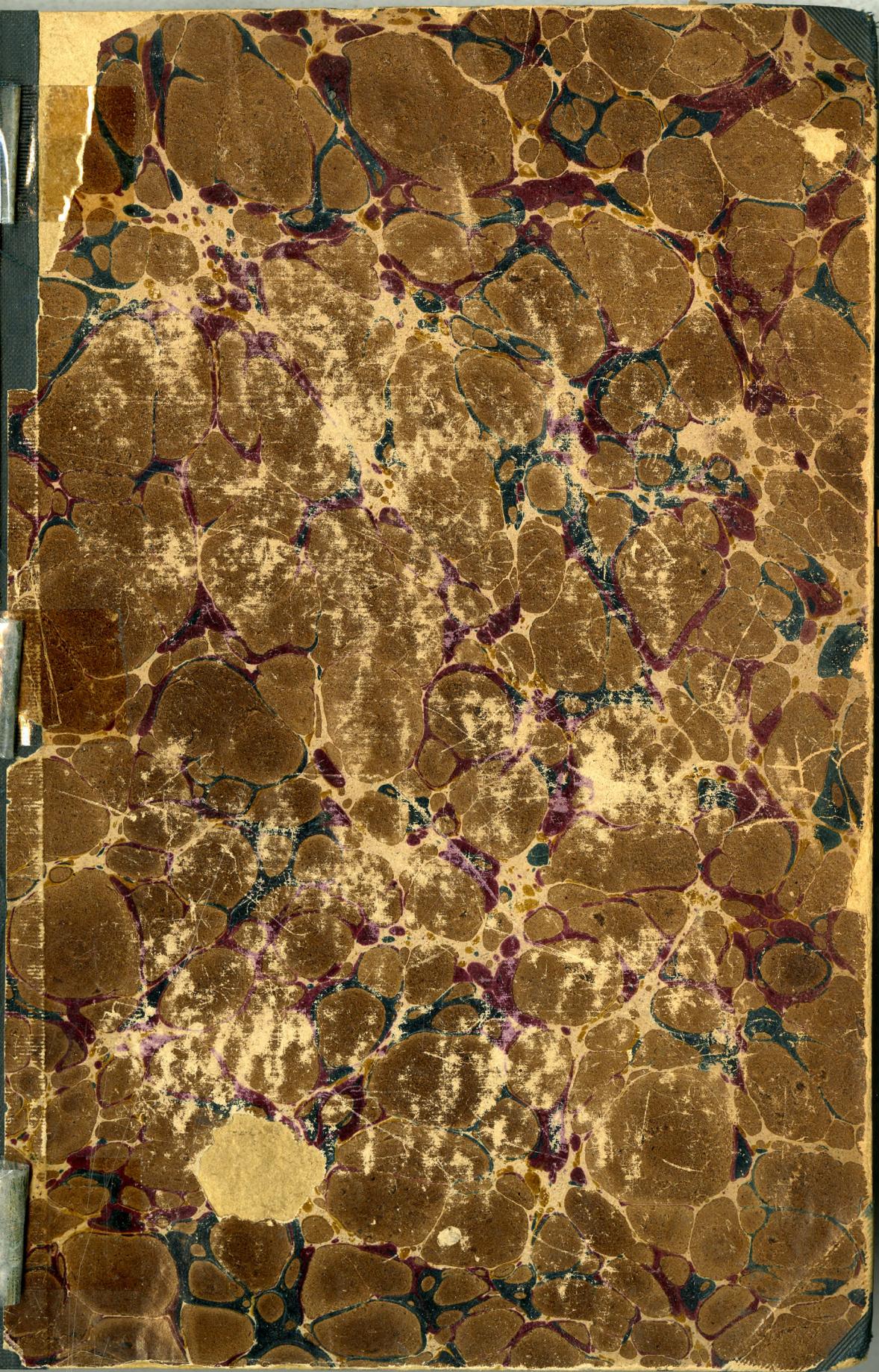

Politikai
röpiratok.

194.

194

1803

BUDAPEST FŐVÁROS

JÓTÉKONYSÁGI INTÉZETEI

ÉS

E G Y L E T E I.

DR. RÓZSAY JÓZSEF

FŐVÁROSI INTÉZETEK FŐORVOSÁTÓL.

10.

BUDAPEST,

NYOMATOTT A MAGYAR KIRÁLYI TUDOMÁNY-EGYETEMI KÖNYVNYOMDÁBAN.

1879.

bib. Fz. 00J66 17

ROMÁNIAI ÉRTÉKES

ÉRTÉKES ÉRTÉKES

ÉRTÉKES ÉRTÉKES

Dr. BALLAGI GÉZA.

ÉRTÉKES

ÉRTÉKES ÉRTÉKES ÉRTÉKES ÉRTÉKES ÉRTÉKES

Budapest főváros jótékonyági intézetei és egyletei.

a) Lelenczügy.

I.

A lelencz- és árvagyermek tartási ügyének miként kezelésére nézve specialis törvény, vagy helyhatósági szabályzat ez ideig nem lévén, a kérdéses ügyek 1874-ik év elejétől kezdve a fővárosban következőleg kezeltetnek: Ugyanis az ez időben egyesült főváros hatósága, mintán napról-napra kénytelen volt tapasztalni, hogy ily gyermekeket a fennállott Pestvárosi hatóság által a gyermek születésétől 2 éves koráig adni szokott havi 5 frt, továbbá a 2—6 évig adni szokott 3 frt 33 $\frac{1}{3}$ kr, és a 6 évtől 12 életévig engedélyezett havi 3 frtért, mely időn túl sem azelőtt, sem jelenleg tápdíjak nem adatnak, a változott időviszonyok következtében tartani senki sem hajlandó, ezen tápdíjakat a fővárosi tanács 1874. évi 9915. sz. a. kelt határozatával felemelte, mely határozatot a kir. belügyministerium az említett évben 12,894. sz. a. kelt rendeletével helybenhagyván, egyszersmind megengedte, hogy az ily felemelt tápdíjak 1874. évi január hó 1-től fogva a fővárosi házipénztárból szolgáltatassanak ki. Ezen felemelt tápdíjak: I. a helybeliek részére: 1. I. korosztályu vagyis egész 2 éves lelenczek részére az eddigi 5 frt helyett 10 frt (120 frt); 2. II. korosztályu 2—6 évesek részére az eddigi 3 frt 33 $\frac{1}{3}$ kr helyett havi 8 frt (96 frt); 3. III. korosztályu 6—12 éves lelenczek részére az eddigi 3 frt helyett havi 6 frt (72 frt). II. A vidéken ápolott lelenczek részére: 1. I. korosztályu vagyis egész 2 éves lelenczek részére az eddigi 3 frt 15 kr helyett 8 frt (96 frt.); 2. II. korosztályu 2—6 évesek részére az eddigi havi 2 frt 10 kr helyett 6 frt (72 frt); 3. III. korosztályu 6—12 éves lelenczek részére az eddigi 1 frt 57 $\frac{1}{2}$ kr helyett 5 frt (60 frt). A mi továbbá ezen tápdíjak keretén belül az ily gyermekek ellátását és illetőségük kitudását illeti, e tekintetben figyelembe véve azon körülményt, hogy ezen időben lett a fővárosban a ker. előljáróságok intézménye felállítva, ugy az ily gyermekek elhelyezése, mint illetőségi helyök kitudása és ez irányban az előterjesztés általában ily, és más hasonló ügyekben is közvetlen a felekkel való érintkezés azokra lett bízva, s hogy e tekintetben bizonyos egyöntetű eljárás legyen a ker. előljáróságoknál, 1874. évi november hó 10-én 25,331.

sz. a. következő tartalmu rendelet intéztetett az összes kerületi előljáróságokhoz, mely ma is azoknak ily ügyekben zsinórmértékül szolgál.

I. 1. A mint valamely lelenz vagy árvagyermek a kerületi előljáróságnál a főváros költségein leendő elhelyezés végett bejelentetik, mindenek előtt kinyomozandó, hogy a gyermek behozója, találója vagy tényleges ápolója a főváros területén lakik e vagy sem? Azon esetben, ha a behozó, találó vagy ápoló nem helybeli lakos, és ugyanaz teljes hitelt érdemlőleg nem képes igazolni azt, hogy a behozott gyermeket helyben találta, vagy pedig helybeli lakostól vette át ápolás végett: a gyermek el nem fogadható, hanem az illető utasítandó, hogy a gyermek elvitele vagy ápolási költségei megtérítése végett saját községi, illetve megyei hatóságához forduljon.

2. Ha igazolva van az, hogy a gyermek helyben találtatott, vagy a fővárosban ugyan nem lakó ápolónak, de helyben adatott át, akkor a gyermeknek mindenek előtt ingyenes elhelyeztetése kísérlendő meg, valamely tisztességes családnál (örökbefogadás).

3. Ha a gyermek ingyenes elhelyeztetése nem sikerülne, a gyermek korához képest, vagy a gyermekmenhelybe küldendő, vagy pedig (a fent közlött) tápdíj mérvhez képest valamely tisztességes, arra vállalkozó, lehetőleg helybeli családnál, vagy egyénnél helyezendő el. Mindkét esetben az elhelyezett gyermek szülőinek ki- és holléte, a gyermek születésének helye, ugy a bejelentő vagy a behozó neve, polgári foglalkozása és lakása, valamint a gyermek illetősége az 1871. XVIII. t. cz. 2. fejezete értelmében, végre a gyermek fizetni képes és köteles rokonai ki- és holléte és vagyoni viszonyai azonnal és legszigorubban kinyomozandók, és a nyomozás összes adatai ugy a gyermeknek kinél, vagy hol, és mely napon történt elhelyeztetése, minden adat pontos kitételével, a tanácsnak bejelentendő. Ha a gyermek helyben született, a születési bizonylat hivatalos használatra az illető lelkész, vagy egyházközségi hivataltól, bár ez más kerületen léteznék is, rövid uton beszerzendő, és ezen teljes anyakönyvi kivonat, valamint a jelentés adatai támogatására szolgáló egyéb okmányok már a gyermek elhelyeztetését bejelentő jelentés kapcsán bemutatandók.

Ha pedig a gyermek születésére vonatkozó anyakönyvi kivonat beszerezhető nem volna, a gyermek életkora, évek és hónapok szerint kitüntetve, a kerületi orvosi hivatal által lesz megállapítandó, és arra vonatkozó hivatalos orvosi bizonylat szintén már a gyermek elhelyeztetését bejelentő jelentéshez csatolandó.

4. Ha az elhelyezett gyermek helybeli illetősége kétségtelen, a kerületi előljáróságok a bejelentéssel egyidejűleg részére egy tisztességes polgárt hozzanak gyámul javaslatba. Ha a gyermek illetősége kétséges, csak azon esetben hozandó részére ideiglenes gyám javaslatba, ha nem a gyermekmenhelyben helyeztetett el.

5. Az elhelyezett gyermekekről pontos nyilvántartás vezetendő, mely

nyilvántartás terjesztessék ki a gyermek viszonyaiban történt bármely változásra is.

Ha a gyermek tápszülője más kerületbe tette át lakását: ezen körülmény a tanácsnak azonnal bejelentendő, mert ily esetben a gyermek további ellenőrzése azon kerület előljáróságát illeti, melynek területére a tápszülő költözött.

6. A kerületi előljáróságok a kerületükben elhelyezett, s a főváros költségén ápolt lelencek és vagyontalan árvák jegyzékét a tápszülő nevének, lakásának és polgári állásának, ugy a gyermek nevének és korának pontos kijelélése mellett azonnal, jövőben pedig az elhelyezéssel egyidejűleg a kerületi tiszti orvosi hivattal közölgék.

7. Kötelességükké tétetik a kerületi előljáróságoknak, a kerületekben a fővárosi költségén elhelyezett gyermekek állapotáról, neveltetéséről és a tanköteles gyermekeknél arról, vajjon rendesen küldetnek-e az iskolába? minden hóban legalább egyszer a hely színén kiküldöttei által teljesítendő szigorú vizsgálat útján személyes meggyőződést szerezni, és a netán tapasztalt visszaélések megszüntetése iránt saját hatáskörükben azonnal intézkedni, esetleg a tanácsnak a további intézkedések megtétele végett azonnal jelentést tenni.

8. Ha valamely a főváros költségén elhelyezett gyermek meghalt, ezen körülmény, hivatkozással a további jelentésekre, és a haláleset fölvételtől elkülönítve, a halálozás idejének, és hol történtének pontos kijeléléssel, és a tápszülőtől visszakövetelendő fizetési ív bemutatása mellett, a tanácsnak azonnal, a tápdíjak beszüntetése végett, bejelentendő.

II. A tiszti főorvos, illetve kerületi orvosok hatásköréhez tartozván a lelencek és árvák egészsége feletti felügyelet: utasittatik a tiszti főorvosi hivatal, hogy a megfelelő intézkedéseket azonnal tegye meg az iránt, hogy a kerületi tiszti orvosok a főváros költségén elhelyezett gyermekeknek a tápszülők részéről miként történő élelmezéséről, és ellátásáról minél többször személyesen meggyőződést szerezni igyekezzenek, és az általuk netán tapasztalható visszaéléseket, vagy egyéb helytelenséget további intézkedés végett, azonnal közölgék az illető kerületi előljáróságokkal; továbbá, hogy a gyermekek életkorának meghatározása iránt, a kerületi előljáróságok részéről hozzájuk intézendő megkereséseknek haladéktalanul, oly módon feleljenek meg, hogy kiállítandó bizonyítványaikban az illető gyermekek életkora évek és hónapok szerint állapíttassék meg.

E rendelet igen sok tekintetben rövid időn hiányosnak mutatkozott, és csakhamar beállott szüksége annak, hogy a tekintetben a ker. előljáróságok bővebb utasítással láttassanak el, és hatáskörük világosabban körvonaloztassék, miért is a fővárosi tanács érintett határozat kiegészítéséül ez irányban intézkedett.

Később oly esetek fordulván elő, hogy ily gyermekek pinczelakásokkal

biró tápszülőknel helyzetetnek el, ennek meggátolása czéljából a tanács intézkedett. Ugy, mintán tapasztaltatott, hogy a halálozás kellő felügyelet híjján, a vidéken elhelyezett gyermekek között aránytalan nagy, egy a VII. kerületi polgárok köre által 1876. évben beadott kérvényre való tekintettel, a tanács arról is intézkedett, hogy vidékre többé a város költségén lelencz, vagy árva, ki ne adassék, hogy továbbá a magánosok és szülésznök által kiadott gyermekek is, kikre a hatóságnak felügyelni nem lehet, jövőre, a mennyire az lehetséges, csak bizonyos megszorítások mellett adassanak ki a vidékre, ez irányban kivált a szülésznök által üzetni szokott visszaéléseknek igyekezett végre valahára gátot vetni.

Ezek körülbelül azon irányadó elvek és szabályok, melyek a lelencz-ügy ellátásánál támpontokul szolgálnak, s melyek úgy a kerületi előljáróknak, mint az orvosoknak ezen szerencsétlen sorsu lelenczek és árvák feletti felügyeletet szoros kötelességükké teszik, mit azok mégis kerületenkint könnyen nyilvántarthatván és ellenőrizhetvén, ez ideig igen lelkiismeretesen gyakorolnak is.

Lelenczek és árvák ápolására Budapest főváros által 1878-ban 26.887 frt 4 krt adatott ki. Idegen hatóságok által megtérített 1953 frt 23¹/₂ kr. — A gyermekek közül el volt helyezve 1878-ban : a budapesti I-ső gyermekmenhelyben 139 ; a szeretetházban 8 ; a Mária-intézetben 2 ; magánosoknál 269 ; a vidéken 2 ; összesen 420. Ezek közül van 2 éven aluli 114, 2—6 éves 80, 6—12 éves 226 ; összesen 420. — A helyben elhelyezett gyermekek után fizettetett évenként :

Az I. korosztály szerint, vagyis	2 éves korig	120 frt
A II. „ „ „	2—6 „ „	96 „
A III. „ „ „	6—12 „ „	72 „

A vidéken elhelyezettek után évenként :

Az I. korosztály szerint, vagyis	2 éves korig	96 frt
A II. „ „ „	2—6 „ „	72 „
A III. „ „ „	6—12 „ „	60 „

A fővárosi törvényhatósági bizottság f. évi jan. 22-én 53. sz. a. kelt határozatával a budapesti I. gyermekmenhelyben eltartás végett hivatalból elhelyezett lelencz és árva gyermekekre nézve az eddigi, és pedig az I. korosztálybeli tápdíjakat évi 120 frtról 144 frtra, a II. korosztálybelieket évi 96 frtről 120 frtra f. évi január 1-től kezdve felemelte.

II. A pesti bölcsőde.

A pesti bölcsőde 1852-ben alapítottatott ; 1852. april 1-én vette kezdetét a csecsemőknek felvétele a kalaputeza I. sz. házában, hol 3 utcza, 2 udvari szoba, konyha, fapincze és padlásból álló lakás béreltetett ; az intézet, melyen 2 ápolónő működött, 1852. april 21-én ünnepélyesen megnyitottatott. Alapítók : *Majer István*, iskolaigazgató ; *Tormay Károly*, tiszti főorvos és

Rozmannth Antal, községtanácsos. Az egylet célja: szegény, lakáson kívül dolgozó szülők kisdedeit a 4-ik évig fölvenni, és ezeket nélkülözés, baj s betegségtől gondos felügyelet és ápolás által megóvni. Az egylet fenállásának első éveiben 14 napostól kezdve — 2 éves gyermekek vétettek föl, később a felvétel a 4 évesekig terjesztetett ki. Az intézetbe csak orvosilag megvizsgált egészséges gyermekek juthatnak.

Az egyletnek vannak pártoló, örökös, dísztagjai és jöltevői. Pártolótag fizet évenként 5 frtot; örökös tag az, ki 700 frtos ágyalapítványt tett; a kik pedig az egyletet bármily adománynyal gyámolítják, jöltevőknek neveztetnek.

1855-ben a Beleznay-házban 3 utcza, 2 udvari és 1 előszobából álló 2-ik bölcsöde állittatott fel.

Az ápolónő személyzet szaporittatott; volt egy főápolónő, két cseléddel. Ekkor az első bölcsöde áttétetett a Terézvárosba, hol I földszinti terem 14 ágygyal, 1 szoba 4 ágygyal, 1 fürdő és 1 öltözőszoba rendeztetett be. Két apácza és egy szolgáló végezték itt a kisdetek ápolását. 1860-ben a Beleznay-házban volt crèche a terézvárosival egyesittetett. 1867-ben báró Sina 1200 frtot adományozott az egyletnek. Ugyanez évben a Mária-utczában üres telek vétetett 6000 frtért; az ottani crèche fölépítésére Ő Felsege Ferencz József királyunk 1000 frtot adományozott. 1868-ban befejeztetett az ottani bölcsödeépület, mely 1869. évi febr. 1-én megnyittatott. 1873-ig, azaz 21 éven át, a bölcsödeegylet 6565 gyermeket gondoztatott.

A Mária-utczai bölcsödeépület 40,870 frtba került. Állott: 2 nagy teremből 100 ágyra, egy kápolna, egy ülésterem, 2 lakszobából az ápoló zárdanők és cselédek részére, egy öltöző- és fürdőszobából és más szükséges helyiségekből. 1873-ban a magyar kormánynak kellett az épületet átengedni, minthogy arra a kórodák építésére lett szükség. Az egylet az eladási pénzen kívül még 40,000 frt-hoz jutott, melyet *Simor János*, hibornok primás, mint a közösen birt telek eladásából javára esett részt az egyletnek ajándékozott. Az egylet most a józsefvárosi nagy templom-utczában vett telket, melyen 70,000 frtért új diszes bölcsödét épittetett, mely 1877-ben felavattatott, ugyanaz nap, midőn az egylet működésének 25. évfordulóját ünnepelte. A budapesti bölcsödeegylet két bölcsödéjében 1878-iki aprilis 1-től 1879. márczius 31-ikeig 614 gyermek ápoltatott. Egy-egy gyermeknek napi élelmezése került az I. bölcsödében 11.3, a másodikban 11.8 krba; ápolása az elsőben 6.4, a másodikban 6.8 krba. Az összes költségekből esik egy gyermek napi ápolására 27 krba.

Az 1878.9 egyleti évben a bevétel volt: rend. bev. 8901 frt 86 kr., rendkiv. bev. 3685 frt 67 kr., a kiadás 9201 frt 62 kr. Bevételi főbb források: ágyalapítványok (29585 frt tőke), 137 pártoló tag 5-5 frttal, ápolási költség minden gyermektől 5 kr. naponként, ez évben 1713 frt; jótékony előadások, adakozások és hagyományok. Vagyon 1879. april 1-én: 74,876 frt 83 kr.

A bölcsöde-egylet élén állanak: Védnőknő: Ő Felsege *Erzsébet*

királyné, elnök: gróf *Károlyi* Edéné szül. gróf Kornis Klarissa, igazgató: *Aigner* Miklós, pénztárnok: *Adler* Hedvig, orvosok: Dr. *Dulácska* Géza és Dr. *Koller* Gyula.

III. *Budapesti első gyermekmenhely.*

A *budapesti első gyermekmenhelyegylet* alapított 1870-ben gróf *Károlyi Istvánné* és gróf *Károlyi Edéné* által. Az egylet célja: az elhagyott gyermekeket, kiváltképen pedig a főváros legszerencsétlenebb kisdedeit kiragadni a nyomorból, megmenteni őket az életnek, hazának és társadalomnak; csökkenteni a csecsemők nagy halandóságát, s növelni a fölvetett kisdedeket 7-ik életévök betöltéséig, sőt az ingyenesen fölvetett gyermekekről egész 14 éves korukig gondoskodni. Gondozás alá veszi az egylet a főváros tanácsával kötött egyezmény értelmében, mindazon elhagyott gyermekeket, kiket a főváros közigazgatási hatóságai az intézethez átküldenek, kórházakban elhalt anyák csecsemőit, állami fogházakba vagy fegyintézetekbe került szülők gyermekeit, a szülők bünhődési ideje alatt. Fölvételnek az egylet költségére, árván és egyszersmind szegénységben maradt gyermekek; szegény beteg szülőknek kisdedei; oly kisdedek, kiket szülei bizonyos életkörülmények miatt maguktól ideiglenesen távol tartani, s fizetésért ápoltatni és növeltetni kénytelenek; fölveszi az egylet elsőrendű alapító tagjainak pártoltjait, s jöltevők költségén mindazokat, kik a fölvételi szabályzat korlátain belül az egylet gondoskodását igényelhetik.

Az egylet tagjai: alapítók, kik legalább 50 frt fizetnek egyszersmindenkorra; rendesek, kik évenként 2—5 frtot fizetnek; segélyzők és dísztagok. Jövedelmei alapítványok, évi rendes tagdíjak, adományok, más jótékony egyleteknél is divó pénzszerzési módok, ugymint hangversenyek, színi előadások, tánczvigalmak stb., hatóságok által az egyletnek utalványozott segélyösszegek, szülek, gyámok, rokonok, továbbá jöltevők és hatóságok által az egylet részére fizetni kötelezett tápdíjak.

1871-ben kibéreltetett egy alkalmas helyiség a bölcsődeegylet épületében. Az első hónapban 7 gyermek vétetett fel. Sorsjáték rendezése által az egylet 14,303 frt tiszta jövedelmet nyervén, mely adakozások által mintegy 20,000 frtra növekedett, az egylet a Ferencvárosban 25,500 frtért házat vett, melyhez egy szomszéd ház is csatoltatott, melynek vételára: 22000 ft 6°/_o-os, a pesti bölcsőde egylettől fölvetett kölcsön által fiztetett. A két ház azután berendeztetett, és 1872-ben ünnepélyesen megnyitott. 1873-ig ápoltatott összesen 642 gyermek, meghalt 218 gyermek, összesen 34°/_o.

A gyermekmenhelyben 1878-ban 243 gyermek ápoltatott; ezek közül 193 hatóságilag beküldetett. 1875-ben 196 gyermek ápoltatott, ezek közül 137 hatóságilag beküldetett. 1874—75-ben a főváros 1300 frttal segélyezte az egyletet 1870—75-ig egy-egy gyermek ápolási költsége naponként 57°/₁₀ krba került.

1878-ban volt a bevétel: 22,628 frt 85 kr.; a kiadás 20,282 frt 39 kr.; a vagyon: 42,664 frt 80 kr. Az egyleti rendes tagok száma 132 volt. Az egylet élén állanak: id. gr. *Károlyi Istvánné* szül. *Orczy Mária* bárónő, mint partfogónő; elnök: gróf *Károlyi Edéné* szül. *Kornis Klarissa* grófnő. Gazdasági hölgy: *Adler Banculari Hedvig*, főorvos: dr. *Fejér Lajos*.

b) A fővárosi árvaházak.

A fővárosi hatóság közvetlen kezelése alatt két árvaintézet áll: 1. a „József“ nevű fiárvaház; 2. „Erzsébet“ nevű leányárvaház, és ezenkívül a *Mayer Ferencz* tábornok által a Duna jobb partján állítandó árvaházra tett, és azóta mind a fővárosi hatóság, mind egyesek által szaporított alapítvány, mely gyümölcsözőleg kezeltetik, míg az egy árvaháznak felállítására és fentartására elég nagyra fog növekedni; a Duna jobb parti árvák a József-és Erzsébet-árvaházakban találnak addig felvételt.

I. A József-fiárvaház.

Egyes nemes gondolkozású pesti polgárok már a múlt század végén jelentékeny összegeket hagyományoztak árva gyermekek eltartására. Így *Goinicz* János, 1797. évben kelt végrendeletével 12,000 rajnai forintot, *Dorion* János, már 1794. évben 50,000 rajnai forintot egy kórház, árvaház vagy lelenczházra, *Boráros* János pedig 1832. évben vagyonának nagy részét árva gyermekek nevelésére fordította.

Azonban az árvaház felállítása csak akkor lépett a valóság stádiumába, midőn 1837. évi június hó 29-én szab. kir. Pest városának tanácsa és választott polgársága néhai József főherczeg nádornak felgyógyulása alkalmával a város lakosságát egy árvaháznak önkénytes adakozások által létrehozására felszólították. Ezen közadakozásnak sikere fényes, és az eredmény a fiárvaháznak felállítása lön.

Ugyanis a fiárvaház építése egy tolnai *Festetich* Antal cs. k. kamarás által ajándékozott, és 3,675 [ ] ölet tartalmazó telken 1840. évben megkezdett, és az intézet 1843. évi márczius 19-én 10 árva fiúval megnyitott. 1878. évi jan. 1-én az intézetnek 64 növendéke volt, kik közül 51 ingyenes és 13 fizető.

Az intézetben fennállása óta 1877. decz. 31-ig 347 árva fiu ingyen, 196 fiu pedig tartási díj fizetése mellett nyert ellátást és nevelést. A tartási díj, melyet nem árva vagy vagyontalan gyermekek után az intézetben való tartásért az érdekeltek által fizettetett, az első években 120 frt, később 150 frt, az utóbbi években 200 frtot tett, ezenkívül ily gyermekek övéik által láttattak el ruházattal.

Az intézet, mely, mint ezime is mutatja, árvaifuk nevelésére szolgál felekezetre való tekintet nélkül, közadakozásokból alapítottván, részint a cselekvő alapítványok kamataiból, részint a városi hatóságot megillető, de

ez által az intézet fenntartására 1877. végeig, részben átengedett jogi és engedélydíjakból, részint a városi pénztár ingyenes járulékaiból és a fizető növendékek után járó tartási díjakból tartatik feu.

A József-fiárvaház fenállása óta egy házi bizottság által kezeltetik, eleinte egy városi alpolgármester, későbbben egy tanácsnok elnöklete és a városi tanács és közgyűlés felügyelete alatt. Közvetlen vezetését és igazgatását, egy bizottsági tag közvetlen felügyelete mellett az árvaházi gondnok (igazgató) vezeti, ki 1000 frt fizetést, természetbeli lakást, az intézet gazdasági kezeléséért 120 frtot, 60 frt tüzfifaátalányt és szolgálati éveinek megfelelő korpótlekot kap.

A főfelügyelet szép tisztét *Stajfenberger István* érdemes fővárosi bizottsági tag 35 éven át, egészen élte fogytaig, páratlan, általánosan elismert buzgalommal viselte díj nélkül.

A felvételt és nevelést illetőleg a növendékektől fővárosban születés 7 évet meghaladott és 11 éven aluli kor, törvényes házasságból való származás, egészséges testalkat és a védhímlővel sikeresen eszközlött oltás kívántatik, s a felvettek rendszerint 13—14 éves korukig tartatnak az intézetben, midőn az abban létező nyilvános elemi népiskola folyamát elvégezvén, valamely mesterségre, iparágra adatnak. Van benne azon kívül az intézetbeli növendékek számára tágas kert, nyári és téli tornahelyiség, fürdő és róm. kath. kápolna. Kiváló tehetségű és szorgalmu növendékek a tanács, illetve a közgyűlés esetről esetre történő engedelméből középtanodát vagy képezdét, sőt egyetemet is végezhetnek, és addig kivételképen az árvaház tagjai maradnak.

Az étkezés és mosás házilagos gazdaság mellett állittatik elő.

1878. évben a József-fiárvaház átlagos létszáma volt 77; összes kiadásai 27,873 frt 76 kr., összes bevételei 32,190 frt 57¹/₂ kr., a rendes kiadás volt: 15,736 frt 40¹/₂ kr., a tőkevagyon pedig 213,496 frt 2¹/₂ krt tesz ki. Egy árvaházi növendék tartása átalánykép évi 201 frt 77 krba, vagyis naponta 55³/₁₀ krba került.

II. Az „Erzsébet”-leányárvaház.

1861. év april havában *Weisz B. F.* városi képviselő szóba hozta, hogy eljöttek véli az időt arra nézve, miszerint Pest városa egy leányárvaintézetet alapítson, és hogy javaslata által nagyobb ösztönt keltsen, és annak némileg sikert biztosítson, egyszersmind pedig, hogy a pesti lakosságnak a jótékonyági hajlamban egy fényes példával előjárjon: az intézet alapításához 500 frtnyi tőkével járult, melyet későbbben 2000 frtra emelt. E tőkéhez *Ehner Fidel* 2500 frt, *Szabó Pál* 500 frt, *Perger Ignác* 1000 frt, *Szántóffy Antal* 525 frt, *Luczenbacher Pál* 500 frtot adományoztak, ezeken kívül még számos jóttevők részint nagyobb, részint kisebb adományokkal hozzá járulván, az alapítandó intézet 1861. évi október havában már 28,000 frtnyi tőkével rendelkezett.

Alig hogy ezen alapítványi tőke ily összegre növekedett, Weisz B. F. és Perger Ignácz elnöklete alatt egy kezelő bizottság alakított. Ez alkalmas helyiséget bérelt ki, a melybe 9 árva leányka vétetett fel ápolás végett, mi által az intézet tetteleg életbe lépett.

1870. évben Pest város közgyűlése a leányárvaháznak egy általa e célra már régebben ajándékozott telken való építésére a 87,553 frtnyi építési költséget megszavazta, minek folytán az építkezés azonnal elkezdetvén, gyorsan haladt, úgy hogy az árvaház 1871. évi augusztus elején saját épületébe helyeztetett át.

Az *Erzsébet* királynő legmagasabb védnöksége alatt álló intézet kizárólag árva leánygyermek neveltetésének van szentelve, felekezetre való különbség nélkül. Fölvételt találnak azonban kivételesen felárvák és fizető növendékek is.

A felvétel föltételei: budapesti születés, törvényes házasságból való származás, 7—10 éves kor, egészséges testalkat, védhimlővel történt beojtás. A növendék az intézetben addig tartatik, míg házi szolgálatra alkalmassá válik, és ilyenre kedvező elhelyezést nyerhet. A jelesebb növendékek a tanítónői pályára tovább képeztetnek.

Az ezen intézetben nevelt árváknak a *Gizella*-féle kiházasítási alaphól nyerendő, és 500 frtot tevő kiházasítási adományra elsőbbségük van.

Fizető növendékek után a tartási díj, mely eleinte 120 frt volt, 200 frtra emeltetett, mely összegben a ruházat is benn foglaltatik. A fentartási költségek részint az alapítványi kamatokból és adományokból, részint a hatóságot illető jogi és engedélydíjak egy részének 1877. év végéig a leányárvaházi alap javára történt átengedéséből, részint a fizető növendékek tartási díjaiból fedeztetnek.

A kormányzatot a főváros tanácsának, illetve közgyűlésének felügyelete és egy fővárosi tanács, jelenleg *Alkér Gusztáv*, elnöklete alatt egy házi bizottság, mely hölgytagokkal is bír, vezeti. Az intézet közvetlen igazgatása pedig az igazgató-tanítónőre van bízva, ki teljes ellátáson kívül évi 600 frt fizetést huz.

Az összes gazdasági teendők házilag kezeltetnek, s a női kézi munkákra különös suly lévén fektetve, nemcsak a növendékek összes ruházata készül az intézetben, de a növendékek kézi munkái pénzért értékesítettvén ezek számára tőkegyűjtés eszközét képezik.

1878. évi december 31-én az intézet növendékeinek létszáma 78 volt. Ezek közül 75 ingyenes és 3 fizető; átlagos létszám volt 74.

1878. évben az *Erzsébet*-leányárvaház költségvetése következő volt: Rendes kiadás: 13,064 frt 70¹/₂ kr., összes bevétel: 24,598 frt 39¹/₂ kr., összes kiadás: 25,062 frt 26 kr., a tőkevagyon pedig 129,727 frt 99 krt teszen. Egy-egy növendéknek tartási költsége évi átlagban 176 frt 54 krt, vagyis naponta 48¹/₁₀ krt tesz.

III. A Mayer Ferencz-féle árvaház.

Nincs még életbe léptetve. Alapját néhai *Mayer Ferencz* tábornok vetette meg, mintegy 57,000 frtnyi hagyományával, mely hagyomány részint a kamatok tőkésítése, részint volt Buda főváros hatósága és magánosok hozzájárulásai által eddigelé több, mint 190,000 frtnyi névértékre szaporodott, és a főváros hatósága által addig tőkésítették, míg az alap az építési költség levonása után is a fentartási költségek fődözésére elegendőnek mutatkozand. A Duna jobb parti mindkét nemű törvényes árvák, mint fentebb jeleztetett, addig a József- és Erzsébet-leányárvaházakban található főlvételt.

IV. A magyar gazdasszonyok országos egyletének árvaháza.

Ezen egylet 1861-ben alapított *Damjanich János* özvegye és több más lelkes honi nő által, azon feladattal, hogy árva leányokból hasznos polgárnőket és képességökhöz mérten egykor az idegenek helyét elfoglaló magyar nevelőnőket is képezzenek. 1862-ben az egyesület céljai elérésére sorsjáték rendezését határozta el, melynek eredménye 19,428 frt 9 kr. volt. Ez által, hangversenyek rendezése által stb. 1866-ban nyitott meg a *Damjanich-utczában* az egylet *árvaháza*, mely *Gál Sándorné* gondoskodására bízott. 1868-ban hozzávétetett a szomszéd ház is. 1863—1873-ig 106 növendék lett felvéve (ingyen 68, fizetéssel és alapítványokból 38). A magyar gazdasszonyok árvaházában van 4 elemi osztályból és 2 ismétlő magasabb osztályból álló iskola. Ott végeztetnek női kézi és háztartási, kerti munkák. Az intézet személyzete: egy igazgatónő, egy gondnoknő, 3 tanítónő, róm. kath. hittanár, prot. hittanár, rajztanárnő, énektanár, varrónő-tanító. Szolgaszemélyzet: 1 szakácsnő, 2 konyhaleány, mosónő, 1 férfi mindenes.

Felvétetnek növendékek valláskülönbség nélkül, és pedig az egylet költségén képzendők: a hatodik életévtől a tizedikig bezárólag; fizetők a 7-dik évtől a 14-dikig bezárólag. A felvételre szükséges: keresztlevél, honn-bizonyítvány, átadási nyilatkozat a gyámok, szülők, rokonok vagy az illető előljárásság részéről, kötelezvény az intézet alapszabályainak elfogadására, egészségi bizonyítvány, oltási bizonyítvány.

1876-ban az egylet teljesen kiépült árvaháza avattatott fel. 1877-ben az intézetben volt 84 növendék, kik közül 53 ingyenes, 27 fizetéses és 4 alapítványos volt.

Az egyesületnek, mely, mint alább megemlítendjük, még más irányban is fejt ki áldásos működést, 1877-ben volt bevétele: 19,521 frt 64 kr. kiadása 19,178 frt 94 kr. Volt 309 rendes tagja, kik 5—5 frtot fizetnek évenként és 323 alapító tagja, kik legalább 100 forintot fizettek egyszermindenkorra.

L. alant M. gazdasszonyok országos egylete.

V. *Budapesti protestáns országos árvagyület árvaháza.*

Ez egyesület *Bauhofer Gy.* budai evang. lelkész kezdeményezése folytán 1859. évben ideiglenesen megalakult a czélból, hogy árvaházat létesítsen. Első működését bérelt házban azzal kezdte meg, hogy 10 árvagyermeket befogadott. 1860-ban az egylet igazgatási szervezete véglegesen megalakított. 1860-ban 15, 1861-ben 16, 1863-ban 22, 1864-ben 30, 1867-ben 42 evang. ágostai és helvét hitvallású árvagyermek nyert ezen egylet árvaházában ápolást, nevelést és oktatást. Ily magasra emelkedvén az árvák száma, az egylet házat vett a Dob-utczában, melyben az árvák tartattak. De az árvák számának szaporodásával (1868-ban 44, 1876-ban 55) e ház sem volt elégséges, és mind ezen okból, mind pedig az épületnek czélszerűtlen beosztásánál, s nem igen egészséges fekvésénél fogva, a jogos követelményeknek teljesen nem felelt meg. Adakozások folytán, melyek gyűjtése 1875. decemberben kezdődött, és melyekben a többi honi felekezet is résztvett, 1876. év tavaszán az egylet megkezdte saját árvaházának építését a főváros által ajándékozott szép telken az erdősoron; ez 1877. november havában megnyitott. Magában foglalja 100 gyermek számára a kellő helyiséget, és a szükséges tanodai és munkatermeket. Jelenleg több, mint 60 gyermek van ott elhelyezve. Az árvaháznak belső vezetése *Brocskó Lajos* urnak, mint árvaatyának és tanítónak kezében van, ki az intézetnek fenállása első éveiben növendéke volt, és a tanítói pályára szentelte magát. Ez ideig 186 árvagyermek nyert ott ápolást, oktatást és nevelést. Az új árvaház építése mintegy 78,000 frtba került.

Az egyesületnek vannak tiszteletbeli tagja, alapítványzó tagjai (számu szerint 11), kik 1000—1000 frtot alapítványoztak, alapító tagjai (54), kik 100—100 frtot adományoztak, és rendes tagjai, kik 3—6 frtnyi évi járulékot fizetnek. A tagok összes száma 960. 1877-ben az összes bevétel volt: 12,533 frt 03 kr., a kiadás 10,671 frt 20 kr.; az egyleti vagyon nagysága ez év végével 60,341 frt 24 kr. Egy-egy növendék ellátására évi 208 frt 75 kr. szükségeltetik.

Jelenleg az egyesület élén állnak: Báró *Kochmeister Frigyes*, mint elnök, *Várady Károly*, mint alelnök; gróf *Teleky Sándorné*, mint védásznony és *Liedeman Róza*, mint elnöknő.

VI. *A pesti izr. hitközség fiárvaháza.*

Ezen intézet létrejötté kiválóan „egy névtelen házaspár” nemeslelkűségének köszönhető, kitől a pesti izr. hitközség 1868. évben a Holló-utczai 11. sz. kétemeletes házat ajándékba kapta, oly rendelkezéssel, hogy azt kiépíttesse, fiárvaházzá alakítsa át, és szereltesse fel, kötelességévé tevén egyszersmind a községnek ez intézet fentartását mindaddig, míg a befolyó

adományok oly alaptökévé gyarapodnak, melynek kamataiból az intézet fent artható lesz. A pesti izr. hitközség az intézet felállítására külön árva-bizottmányt küldött ki, melynek elnöke, néhai *Fochs Antal*, a ritka bőkezű emberbarát volt. Az épület árvaintézetté átalakítása és berendezése 34,000 frtba került; e célra igénybe vétetett egy addig a község által kezelt 12,000 frtnyi összeg, a többi adományokból folyt be. 1874. év végével az intézetben 38 növendék volt, és az intézet összes kiadásai 8010 frtra rugtak, melyekhez a hitközség 4000 frttal járult, a többi az alapból födöztetett, mely jelenleg mintegy 100,000 frt. Az épület értéke 70,000 frt. *Fochs* végrendeletében 10,000 frtot hagyományozott a fiárvaháznak, és általános elterjedt vélemény, hogy az épület tulajdonképeni adományozója is nem volt más, mint ő. Az intézet 1869-ben nyitattott meg.

Czélja: a pesti izr. hitközségből származó, egészen elárvult szegény fiuknak ingyenes ellátást és nevelést nyújtani, és azokat életpályájukon lehetőleg segíteni. Az intézet anyagi eszközei: az alaptőke kamatai, jótékony adományok, a „fiárvaház-egylet“ rendes évi járulékai, a pesti izr. hitközség rendes segélye, gyűjtések és jótékony előadások eredményei. Csak oly árva fiuk vétetnek fel, kiknek atyja legalább 6 évig tagja volt a pesti izr. hitközségnek, és kik az 5. életévet betöltötték. Első sorban egészen árvák, azok után atyátlanok, végre rendkívüli esetekben oly anyátlan árvák vétetnek tekintetbe, kiknek atyja gyermekei eltartására határozottan képtelen. A növendék 14-dik életévig marad az intézetben. Oly árvákra, kik az intézetet, az abban levő elemi iskolát jó bizonyítvánnyal hagyják el, az intézet előljárósága gondjait még továbbra is kiterjeszti, gondoskodik jövőjükről, nevezetesen, a mely gyermeknél különös hajlam vagy tehetség jelei mutatkoznak, egyik vagy másik iparág iránt, annak kiképeztetését előmozdítja. Az intézet örök időkre a községi czimet viseli.

Az izr. hitközség még 25 külső árvát tart el, és évenként közel 6000 frtot oszt ki szegények közt. Jelenleg az intézetben 42 fiu gondoztatik, eddigelé összesen 87 nyert ellátást. Egy-egy fiura eső évi költség 193 frt.

1877-ben az összes kiadás 8685 frt volt. Ápoltatott 45 növendék.

Az intézetnek vannak alapszabályai, melyek az intézet czéljáról és pénzviszonyairól, az árvák fölveteléről, ápolásáról és neveléséről, az egyesület alkotmánya, igazgatásáról s ügykezeléséről, az elnök teendőiről, az igazgató nevelőről szólnak; vannak az intézetnek házi szabályai is, melyekhez az intézetben mindenki szorosan alkalmazkodni tartozik.

Az intézet ügyeit egy 10 tagból álló bizottság vezeti, 2 tagot a község küld ki, 8-at az évi járulékot fizető tagoknak 3 évenként tartatni szokott közgyűlése. E bizottság a maga kebeléből választja elnökét.

Jelenleg az intézet élén állnak: *Deutsch Jakob*, mint elnök; *Rózsási József*, mint igazgató.

VII. A pesti izr. nőegylet árvaháza.

A pesti izr. nőegylet 1865-ben alakult a célra, hogy izr. leányárvaház alapíttassék. Gyűjtések és különösen *Herz Pollák Borbála* asszony 10,000 frtnyi adománya által az egyesület 1866. év elején a Damjanich-utcza 27. számú házat megvette. Az intézet 1867. október 6-án *Gottesmann Mari* asszony elnöklete alatt ünnepélyesen megnyitott, és igazgatónőnek *Kretschmer Zsófia* asszony lett meghiva.

Az intézet alapszabályai szerint a fölveendő árvaleány 6 évesnél fiatalabb és 10 évesnél idősebb ne legyen, és betöltött 16 éves koráig az intézetben marad. Kimutatandó a fölvételnél, hogy szülei elhaltak, hogy rokonai, kik róla gondoskodhatnának, nincsenek. Rendkívüli esetekben félárva is vehető föl. Az intézetbe fölvelt árvaleányok erkölcsös, szigoruan vallásos nevelés, korszerű oktatás és a női kézi munkának alapos tanítása és a háztartás minden ágával való megismertetés által annyira kiképzendők, hogy az intézetből kilépén, mindegyikök személyes képességének megfelelő foglalkozást üzhessen. Azonkívül az egylet oly leányokról, kik az intézetet már elhagyták, gondoskodik oly értelemben, hogy ezek ismereteiknek megfelelő alkalmazást nyerjenek és tisztességes családotknál elhelyeztessenek; nem kevésbé az egylet ezentul is oltalmát reájuk kiterjeszti, a mennyiben ez oltalomra méltóknak mutatkoznak. Az intézetben jelenleg 35 árva neveltetik és nyer oktatást az elemi iskolai tárgyakban.

A nőegylet 20 külső árvát is tart fen.

L. alant a pesti izr. nőegylet.

c) Szegényügy.

I. S e g é l y z é s.

Pest város hatósága József nádor fölszólítása folytán 1833-ban átvette az addig az akkori nőegylet által kezelt következő intézeteket: az önkénytes dologházat, a kisedővő intézetet és a szegények házát. A hályogvak gyógyintézete a nőegylet kezelése alatt maradt. 1762—1790-ig *Balló Éva*, *Szalay Anna*, *Pausch Mór* és *Wieser Mihály* összesen 52,707 frt 10¹/₂-nyi összegeket ajándékoztak az aggok alapjához. *Pintér Fülöp* 1775-ben 16,000 frtot adományozott 12 szegény pesti katolikus mesterember polgár és özvegy számára, kik magukat eltartani nem képesek. *Czirják Katalin* 5145 frtot hagyományozott 6 görög nem egyesült szegény segélyezésére, *Manthner Ádám* nagykereskedő 1859-ben 10,000 frtot, *Herle Adám* 1873-ban szintannyit hasonló célra. A budai két szegény intézet fentartására *Koháry István*, *Milda Magdolna* és *Dümschitz János* tettek alapítványokat. 1842-ben a kisedővoda 300 növendéke az akkor felépült *Josefinum-árvaházba* helyeztettek át.

A szegények 1781—1783-ig a *Clarissinák*nak József császár által lefoglalt zárdájában, később a mai Rókus-kórház helyén állott, u. n. sze-

gényápolgában helyeztettek el. József császár által saját kívánatára házi szegények számára tőke alapított, mely 1875-ben 64,475 frt 91 kr telt. 35,000 váltó forint folyt be a közönség részéről a koldulás megszüntetésére irányzott aláírásokból, *Teleki Janka* grófnő 20,000 váltó forintot adományozott, a város képviselő testülete 50,090 v. forintot szavazott a szegényügy céljaira. E tőkék gyarapítására szolgáltak az iparengedélyi díjak, a birságok és a zeneengedélyi díjak.

Daczára e segélyzéseknek a fent nevezett intézetekből az ötvenes években csak a szegényápolgoda maradt fen a terézvárosi Nyár-utczában két fiókjával (a Sándor- és Diófa-utczában). 1842-től 1856-ig, (midőn az Erdősoron levő, a királynő ő Felsége nevét viselő jelenlegi szegényház használatba vétetett), a város költségén ellátott szegények száma évenkénti 157-től 286-ra növekedett.

A hatóság kezelése alá bocsátott szegényügyi intézetek eleinte a nádor által kinevezett vegyes bizottság ügyelete alatt állottak. Az ötvenes években egy városi tanácsnok és városi képviselőkből és az intézeti főorvosból álló bizottság vette át a szegényügy kezelését, mely a szegényügyet érdeklő minden dologban ülésileg határozott, és javaslatait a tanács elé terjesztette. A szegények kész pénzzeli segélyzésének ügye a szegényház ügyével összeforrt, a szegény alap minden más alaptól véglegesen elkülönített, és a szegényház egy gondnok és ellenőr kezelése alá helyeztetett. A főváros egyesítésekor a budai és ó-budai intézetek és tőkék a hatóság kezelése alá vétettek.

Az ötvenes években létesült a kerületi szegény-igazgatók (szegényatyák) intézménye is, kik az u. n. szegényügyi bizottság vagy igazgatóság rendes tagjai voltak. E bizottság 1875. május 1-ig állott fen. Intézkedései tárgyát képezte: a szegényházba felvételt kérelmező szegények folyamodványainak megbirálása és ajánlatba hozatala a tanácsnál és a napi segélyt kérők folyamodványainak elintézése. 1875. májusban a szegényügy, valamint a lelenczek és vagyontalan árvák ügyének első fokú ellátása a fővárosi tiz kerületi előljárásságra bízott, és ez ügyek igazgatása a városi tanácsnak IX. osztályára ruháztatott. A főváros összes lakosságából mintegy 12,000 egyén segélyezett körülbelül 25,000 forinttal. 1876-ban a szegényügy rendezését tárgyzó rendszabály lépett életbe, melynek főbb vonásai következők:

Segélyzésben részesíttetik Budapest főváros részéről csak az, ki teljesen vagyontalan, munka- és keresetképtelen, fővárosi illetőségű, és kinek tartásra kötelezhető rokonai nincsenek. A segélyzés ideiglenes vagy állandó pénzbeli vagy teljes ellátás. Ideiglenes pénzbeli segélyben részesülnek: 1) kik betegség folytán keresetképtelenné lettek bizonyos időre; 2) huzamosb betegségben sinlődő szülők gyermekei, míg szüleik keresetképtelenek; 3) oly egyének, kik munkaképesek, de üzleti pangás folytán egy ideig keresni képtelenek; 4) nyomorék és keresetképtelen szülők gyermekei vagy

minden vagyon és támasz nélkül hátramaradt árvák, kik tápdijak fizetése mellett helyeztetnek el tápszüléknél 12 éves korukig. Ez ideiglenes segélyzések rendszerint $\frac{1}{2}$ —1 évre engedélyezhetők. Állandó pénzbeli segélyt nyernek oly egyének, kik az aggpoldába való fölvételre igényt tarthatnának, de ebbeli igényüket érvényesíteni nem akarván, magánosok és jótékony egyletek adakozásaiból tartják fenn magokat.

A pénzbeli segélyek mérve 5 fokozatban állapittatik meg: havi 1—5 forintban. Oly egyének, kik aggkoruak, és testi fogyatkozásuknál fogva nemcsak munka- és keresetképtelenek, hanem ápolásra is szorulnak, éltük fogytáig a fővárosi ápodába helyeztetnek el. Ki segélyért folyamodik, a kerületi előljárósághoz fordul, ez előterjesztést tesz a tanácshoz, miután az illetőnek munkaképtelensége a kerületi orvos által megállapittatott, és ha a szegények házába fölvétetni kíván, azonkívül az intézeti főorvos által fölvizsgáltatott. Halasztást nem tűrő esetekben a kerületi előljáróságok 20 frtig terjedhető segélyt nyújthatnak. Pénzbeli segélyben részesített egyéneknek, ha az ápodába fölvétetnek, pénzbeli segélyei a fölvétel napjától megszüntetendő. Ha a segélyzettek anyagi viszonyai jobbra fordulnak, vagy ismét munka- és keresetképesekké válnak, a segélyzés megszüntetendő, mi végből a kerületi előljáróságoknak kötelességükké tétetik, a kerületeikben lakó segélyzettek ebbeli viszonyait figyelemmel kísérni, és efféle kedvező változásokat a tanácsnak bejelenteni. S ha ezen egyének anyagi viszonyai annyira javulnának, hogy az élvezett pénzbeli segélyt vagy ellátásukra fordított költségeket könnyen megtéríthetik, a reájuk fordított összegek megtérítésére a tanács által kötelezhetők, s azok szükség esetében tőlük közigazgatási végrehajtó uton behajthatók.

II. Szegényápodák.

1. „Erzsébet“ Duna bal parti szegényápodá.

Városunk jótékony lelkületű lakossága a valódi szegénység és nyomor iránt mindig benső részvét, s mély vonzalommal viseltetett. Az elhagyott és munkaképtelen szegényeket nemcsak folytonos gyámolításban részesíté, de azon is működött, hogy az ily szegényeknek egy ápoló intézetet létesítsen. A humanus lakosság felfogta ezen eszme nemességét, és a maga részéről is igyekezett ily intézet felállítását létrehozni. Már a mult században történtek, mint fentebb említeni alkalmunk volt, e célra nagylelkű adományozások.

A mult század közepén valamennyi szegény agg a Rókus-kórházban volt elhelyezve 1783-ig, azonkívül a Clarissák megszüntetett rendjének zárójában is tápláltattak. Utóbb csupán a *Pintér* és *Szlamartinger*-féle alapítványosok maradtak a Rókus-kórházban, míg a többiek a II. József császár alatt keletkezett szegényintézet által, mint házi szegények nyertek pénzbeli

segélyt. A jelen század második tizedében a pesti jótékony nőegylet több fentebb megnevezett jótékonyági intézeten kívül szegényházat is alapított elaggott, keresetképtelen egyének számára, kik életfogytiglan a legszükségesebbekkel elláttattak, de sem többi intézeteit, sem pedig a szegények házáat jövedelem hiánya miatt nem volt képes fentartani, s valamennyi intézetet, tehát a szegények házáat is, 1833-dik évben József nádor rendeletére Pest városa vette át. A szegények a Nyár-utcza egy házába helyeztetek át, de már rövid idő múlva az ápoltak fölszaporodása egy második háznak megnyitását (a Zerge-utczában) tette szükségessé; ez sem lévén sokáig elegendő, 1851-ben a Diófa-utczában egy harmadik ház nyitattott meg számukra.

A mellett, hogy e három különböző házban való elhelyezés a kezelést nagyon megnehezítette és a költségeket növelte, a közegészségügyi feltételeknek sem felelt meg, és a folytonosan gyarapodó nagy létszám mellett a szegények kis szobákban összezsúfolva laktak. Mindezen okoknál fogva néhai *Pfuhler Ferencz* szegényügyi igazgató és Dr. *Rózsay József* intézeti főorvos 1852-ben javaslatot terjesztettek a tanács elé új szegényház felépítésére, mely Fessler Ágost tanácsnok hathatós közreműködése folytán el is fogadtatott; de a végleges határozat a felépítésre csak 1854. április 24-én történt, azon örömnapon, melyen Felső királyunk *I. Ferencz Józsefet* Felső királynéknak *Erzsébettel* a házassági szent kötelék egyesítette. A királyné ő Felső kegyes volt megengedni, hogy az Erdősoron felépítendő szegények háza az „Erzsébet“ nevet viselje, s a legmagasabb védnökségét átvette. 1856-ban már ki volt építve az emeletes főhomlokzat a VII. kerület terézvárosi Erdősoron, melybe a nevezett három házban elszórt szegények továbbá a *Pintér*-alapítványosok, és az ugynevezett aggok (alapítványosok) a Rókusból, összesen 235 egyén helyeztetett el. 1866-dik évi február 27-én Ő Felső *Erzsébet* királynéknak, Ő Felső *I. Ferencz József* királyunk, továbbá az ország egyházi és világi főbb méltóságai és hatóságai, a városi tanács és nagyszámu díszes közönség jelenlétében az intézet zárkövét letenni kegyeskedett.

Azonban lakosságunk szaporodásával a szegények száma is folyton növekedett annyira, hogy a 300 egyénre berendezett főhomlokzat már nem volt elegendő a szegények fölvetelére. 1873-ban kénytelen volt a tanács egy kétemeletes házat az Erdősoron kibérelni, melybe 81 egyén helyeztetett el, de ez sem lévén elegendő, az u. n. omnibus helyiségekben még 112 egyén ápoltatott. Így tehát az intézet hasonló helyzetbe jött, mint 1850-ben, hogy ápoltjai három különböző helyiségben tartattak; ez természetesen megint megnehezítette a fölügyeletet, a kezelést, az étkezést, növelte a költséget, s egyéb visszasságokra szolgáltatott okot. A házi bizottság folytonosan sürgette az intézeti két szárny felépítését. A fővárosi közgyűlés 1875-diki júliusban egyelőre a jobb szárny kiépítését határozta el. Ez gyorsan fel is épült, s már 1877. november havában lakható is volt, a mikor a fiók-

intézetekből oda a szegények át is helyeztettek. A régibb épület (az egyemeletes főhomlokzat) az új jobb száránnyal 708 egyént bir befogadni; a főhomlokzat az egyik újonnan kiépült száránnyal, meg a parkkal 3124 □ ölet foglal el. A pinczehelyiségek teljesen szárazak, azokban vannak a raktárak, az étnök helyisége, a konyha, az élelmi kamrák, a házi szolga lakása, az étkező terem, mosó konyha, fürdőhelyiség, a légfűtési kemenczék (a régibb épület számára), az új szárnyépület központi vízfűtése, fa- és szénraktár, többféle műhelyek, halottas kamra, bonczolási helyiség. Földszint vannak a férfi ápoltak elhelyezve; van ott 12 hálóterem férfiak számára 230 ágygyal, 2 kórterem férfiak számára 28 ágygyal, 1 kórszoba férfi hülyéknek 12 ágygyal, 1 orvosi rendelő szoba a házi gyógyszerzárral, az intézeti iroda (2 szoba), az intézeti gondnok, ellenőr, az alorvos, a felügyelő, az étnök lakása és az intézet kápolnája. Az emeletet a nők lakják. Van ott 16 hálóterem 302 ágygyal, 2 női kórterem 28 ágygyal, 1 kórszoba hülyék számára 10 ágygyal. Az új szárny elején és végén van egy-egy pavillon, melyben kisebb szobák vannak; felvételnek oda tisztességesebb egyének, továbbá olyanok, kik ápolási díjt fizetnek.

A berendezésnél az intézet szükségletére és az egészségügyi követelményekre gond fordított, főleg az új épületben a helyiségek területére, szellőztetésre, fűtésre, csatornázásra. Az egyes termek köbtartalma 318^{so} ☒ méter, területe 87^{ss} □ méter. Mindegyik teremben van 15 ágy, s így egy-egy ágyra 5^{ss} □ méter terület és 25, 45 ☒ méter (803 köbláb) légtartalom jut. A szellőztetés szívó rendszer (aspiration au d'appel) szerint történik, a légtódulást másodperczenként 30 centiméterre (=1 láb) fölvéve, a légsövek vastagsága szerint minden egyénre óránként 200 köbláb légujjítás eredményeztetik. Minden teremben (a közép falban) két szívó cső van egyenként 64 □", összesen 128 □" keresztmetszénnyel. Az utcza falban az üde lég bevezetésére szolgáló csövezetek vannak elhelyezve, melyeknek keresztmetszvénye minden terem számára összesen 256 □"-et tesz. A csövezet nyílásai szabályozható rostélyokkal vannak ellátva. A nagy terem meg a folyosók fűtése meleg víz által (az új épületben) eszközöltetik, a termekben 17° R.-ig, a folyosón 11° R.-ig. A csatornák agyagsövekből vannak, s megakadályozzák az átszivárgást. Az árnyékszék clost-rendszer szerint vizöblítéssel vannak ellátva. A vízvezeték nemcsak az egyes emeletekre, hanem az egyes szobák mosdó asztalaihoz is vezetetik. A világítás légszeszszel történik. Egy felhúzó gépezet által az ételek a betegek és gyengébb áponczok számára felhuzatnak, kik az étterembe nem fáradhatnak.

A bal száránnyal kiépítése eddig pénz hiánya miatt fenakadt, pedig nagyon kívánatos volna, mert ez által nemcsak a Duna jobb parti ápoltak helyeztethetnének át ide, mi a költségre és administratióra nagyon kedvező lenne; s főleg azért is, mert, mivel ez délkelet felé van, ide tétetnének át legjobban a betegek, továbbá külön osztály lenne a hülyék számára, kik-

nek a fővárosban eddig menedékhelyük nincsen, s kik, mint gyógyíthatlanok, sem kórházba, sem tébolydába föl nem vétetnek, s így szegény rokonaiknak különösen terhükre válnak, az utcán pedig az emberi méltóságot lealázólag gyermekeknek guny és időtöltés tárgyát képezik. A bal szárny kiépítésével 1000 áponcz fogna elhelyeztethetni, a mi más városokhoz (p. o. Páris, Bécs, Berlinhez) képest kevés, a hol egy-egy intézetben 2000—2500 egyén van elhelyezve. A teljes kiépítés által a főváros egy föladatahoz illő, jól berendezett intézetet fog nyerni, mely az agg, munkaképtelen, a sors csapásai által szegénységre jutott polgártársaknak egy, a kor igényeinek megfelelő menhelyet fog biztosítani, hol e szerencsétlenek éltök fogytáig a szükségessel ellátatnak. Ez intézet még hangosabban fog tanuskodni a főváros polgárainak kegyeletteljes emberszeretete mellett.

Az intézetbe öreg elgyengült s elszegényedett, munkaképtelen, budapesti illetőségi egyének vétetnek fel mindkét nemből valláskülönbség nélkül, s éltök fogytáig a legszükségesebbekkel ellátatnak. A fölveendő magát az illető kerületi előljáróságoknál jelenti; a hol kérelme jegyzőkönyvbe fölvetetik, az előljáróság megejti a szükséges nyomozást mindazon körülményekre nézve, melyeket kitudni fölvetel esetében szükséges, és ezek alapján azután indokolt előterjesztést tesz a tanácshoz, és ez határoz a fölvetel felett. A gyámoneczok mindegyike tiszta ágyat kap, melynek fehérműje hetenként változtatik; kap továbbá hetenként tiszta fehérruhát, és évenként egy egész öltözetet, téli és nyári ruhát, a ház körül és kimenőre. A férfiak öltözete 2 ing, 2 gatyá, 2 nyakkendő, 1 posztókabát, 1 mellény, 1 nadrág, hasonlóképen nyári szövetből 1 kabát, 1 mellény, 1 nadrág, 2 pár csizma, 1 sapka, 2 zsebkendő. A nőké két ing, két pár harisnya, egy pár bőrczipő, egy pár botos.

Az ételmezésről szerződésileg az étnök gondoskodik, ki az intézetben lakik, s ott főz; tartozik minden gyámonecznak reggel és estve 35 centiliter rántott levest, délre 35 centiliter befőtt huslevest, 140 gramm puhára főtt, csont nélküli marhahúst és 75 centiliter főzeléket vagy tésztát adni. Továbbá kap minden gyámonecz naponként 56 dekagramm fehér kenyeret, a gyengébbek és a nők 42 dekagrammot. A betegek külön, betegségüknek megfelelő ételeket kapnak, mint azokat a főorvos rendeli, és a betegek étlapján kijelöli; kenyér helyett zsemleket kapnak. Az év három főünnepén minden gyámonecz 30 krajczárral ajándékoztatik meg.

Minden szobának van egy fölügyelője az áponczok sorából, ki a tisztaságra ügyel, és a gyengébbeknek segédkezet nyújt, és az áhitat óráiban hangosan előimádkozik; vallásszükségeiknek az áponczok vásár- és ünnepnapokon a házi kápolnában eleget tesznek; az ünnepnap többi óráit kimenetre, vagy vallásos, épületes és közhasznú könyvek olvasására használják, melyek az intézet kis könyvtárában foglaltatnak.

A beteg kellő szerelés, ételmezés, gond- és ápolásban részesül, s vagy

fölvétetik az intézet kórházába, vagy pedig járólag kezeltetik. A kórosztályt vezeti Dr. *Rózsay József* főorvos, mellette van ez idő szerint Dr. Hochmann Henrik alorvos, ki az intézetben lakik.

1878-ban a szegényalapnak összes bevételei voltak 169,579 frt 40¹/₂ kr.; kiadásai 173,481 frt 91 kr.: maradvány túlkiadás 3902 frt 50¹/₂ kr. Az Erzsébet-szegényház rendes kiadása volt 74,816 frt 41 kr. Az intézetben 1878-dik évi létszám volt: az 1877-dik évről maradt 209 férfi és 316 nő = 525 egyénnel még 81 férfi 119 nő = 200 ez évben felvett áponcz; összesen 290 férfi 435 nő = 725 ápolatott. Ezek közül meghalt 59 férfi 85 nő = 144; kilépett 9 férfi 13 nő = 22. Összes fogyatéék 68 férfi és 98 nő = 166, s 1878-diki december 31-én maradt az intézetben 222 férfi 337 nő = 559 ápol. Egy ápol. éven át 143 frt 88 krba, vagyis naponta 39⁴/₁₀ krba került.

Betegforgalom 1878-ban: 1877-diki december végével maradt az intézeti kórszobákban 8 férfi 20 nő = 28: 1878-ben felvétellett 269 férfi 469 nő = 738, összesen tehát 277 férfi 489 nő = 766 ápolatott. Ezek közül volt fekvő beteg 138 férfi 307 nő = 445 és járó beteg 123 férfi 156 nő = 279. Elme- és eskóros volt: 16 férfi 26 nő = 42. Gyógyult 145 férfi 255 nő = 400; javult 43 férfi 79 nő = 122; gyógyulatlanul elbocsátatott 9 férfi 22 nő = 31; meghalt 59 férfi 85 nő = 144. Ápolás alatt maradt december végével 21 férfi 48 nő = 69. Halálozást illetőleg 100 betegre: 18·7% esik.

Legnagyobb számmal megbetegedtek márczius (119) és aprilis hónapokban (118); legkevesebb beteg volt június (68) és augusztusban (78). Leggyakoribb bajok voltak a légszervek, meg a bélcsatorna betegségei. Egy betegnek napi tartása került 39⁵¹²/₁₀₀₀ krba.

Az intézeti ügyek közvetlen vezetésével egy gondnok van megbizva, jelenleg Ráczy Gyula, van azonkívül egy ellenőr Szabó Géza, 2 felügyelő Prasch Jakab és Brünn, két felügyelőnő és egy házi szolgál.

Az intézetre való felügyelet a fővárosi tanács IX. t. i. iparrendészeti és szegények ügyosztályát illeti, melynek elnöke jelenleg *Horvát János* fővárosi tanácsnok, egy házi bizottmányal a közvetlen felügyeletet eszközli. E házi bizottmány tagja: Kölber Károly, Schwarz Antal, Kuklay János, Schmidlechner Károly, Dr. *Rózsay József* fővárosi bizottsági tagok és Schranz Gergely, Maszanek Mátyás, Loher Mihály és Schikinger József urak; továbbá az intézeti gondnok és a főorvos. E bizottmány havi gyűléseket tart, és az előfordultakról a tanácsnak tesz jelentést.

2. Duna jobb parti szegényház.

Budán már az 1710-dik évi tanácsjegyzőkönyvekben van nyoma egy szegényháznak, melyben elaggott polgárok ápolatottak, ez azonban különféle ismeretlen okokból mindinkább hanyatlott, és már-már végpusztulásnak indult, midőn 1818-ban egy márczius 10-dikéről szóló bizottsági jegy-

zökönyv szerint az akkori városbíró és a Lipóttrend lovagja nemes Kalmárffy szívhez szóló, megható ékesszólással, alapos érvek, s indokokkal támogatott indítványára nemcsak a tanács, de az egész polgárság egyakaratulag hozzájárult egy kór- és szegényház építéséhez, és ez iránt határozatot hozva, megvetették alapját az akkori szegényháznak és női kórháznak, mely ma kibővítve és építve a főváros Duna jobb partján levő János-közkórházat képezi.

Ezen határozat folytán megejtett tárgyalásokból mindenütt az tűnik ki, hogy az intézet tisztán a polgárság kegyadományából, sőt, ki ezzel nem járulhatott, kézi munkájának hozzájárulásával, keletkezett és épült fel. Az épület alapkövét Ő Fensége boldogult József nádor, s fenséges neje a főhercegnő tették le. Az épület két év alatt elkészült, és miután azt Ő cs. és kir. Felsége I. Ferencz 1820. nyarán a hadsereg itt táborozása alkalmából személyesen is meglátogatta, 1820. évi szeptember 14-én nagy ünnepélylyel megnyitattott.

Az akkori a jelenleginél sokkal kisebb épület szintén emeletes volt, és két célra használtatott, az emeleten 14 elagott polgár teljes ellátására, míg a földszinti helyiségek nő kórháznak és szülési helynek volt berendezve. A szegények teljes ellátás és ruházatban, ép úgy, mint a Duna bal parti Erzsébet-aggápolda ápoljtjai és a Pintér-féle alapítványosok, részesültek; a költségek részben az alap kamatai, részben adakozások, hagyományokból befolytak, a többi kiadásokat a városi házi pénztár fedezte. Az akkori nőkórház és szülde 2 termet foglalt el összesen 35 ágygyal, azonkívül volt az udvari helyiségekben elmekórosok részére több berendezett ágy.

A lakosság szaporodásával a betegek és a szegények száma is szaporodott annyira, hogy a szegényeket kórházban mind nem fogadhatták be, s így a szegények az Aszalai kaszárnya-féle épületbe a Krisztinavárosban helyeztettek el, míg végre az egész János-épület közkórházzá alakittatott át. A főváros egyesítésénél a szegények a Sándor-féle laktanyába a vérmezőn az indóházzal szemben helyeztettek át. Ott ápoltnak külön szobában a polgári tápintézethez tartozó alapítványosok is, hasonlóképen mint a Pintér-féle alapítványosok, csakhogy naponként a rendes élelmezésen kívül egy fél messzely bort kapnak. 1878-ban az ápoltnak átlagos létszáma 135 volt; jelenleg 129 a létszám, a polgári ápodában pedig 12. 1878-ban a Duna jobb parti szegényház kiadása volt 16,361 frt 19 kr., a polgári tápintézetéi 2165 frt 42 kr. Egy ápoltnak tartása ez évben 121 frt $19\frac{4}{10}$ krba, vagyis naponta $33\frac{2}{10}$ krba került. A polgári tápintézet egyes ápoltnának tartása ez évben 180 frt $45\frac{1}{10}$ krba, vagyis naponta $49\frac{42}{100}$ krba kerül.

3. Duna jobb parti aggápolda a Szt. Erzsébet apácák kórházában.

A Szt. Erzsébet apácák kórházában van egy 14 ágygyal berendezett aggápolda nők számára, ezek fentartatnak alapítványok által, s pedig 12 *Marczibányi István*-féle alapítványból (1805—1810-ben), 1 *Végh Janka*, 1

pedig báró *Gerliczy Vinczéné* szül. *Sztankovánszky* által ezen célra tett alapítványokból.

d) Intézetek ügyefogyottak számára.

I. A budapesti országos vakok intézete.

Az 1825-diki országgyűlésen Pozsonyban megjelent *Beitl Ráfael* nevű vaknevelő egyén Bécsből, ki a humanus nádornak ajánlatot tett egy vakokat képző és nevelő iskola alapítására. *Beitl* ajánlatát legjobb helyen tette meg, a nádor minden tétova nélkül a kezdeményezendő intézet számára egy három szobából álló országgyűlési szállást rendelt, és a nádorné főudvarmesternője *gróf Révayné* több ízben kártyaestélyeket rendezett, s a nyereséget a létesítendő vakok intézetének első alapjára visszatartotta. Így gyűlt össze rövid idő alatt 800 pengő forint a leghumanusabb eszmék egyikének megvalósítására. A viszonyok illetően alakulása mellett *Beitl Ráfael* a nádor beleegyezésével 3 vakot vett fel Nyitra vármegyéből képzés és oktatás végett, s ezekkel rövid idő múlva a nádor, az alsó és felső tábla tagjai előtt próbatételt tartott, mert célja volt a nádornak, az ügyet azonnal a törvényhozás terére vinni. De ezen nemes szándéka még ekkor nem sikerült, annál több gondot fordított a magán gyűjtés és adakozásra, mely ez időben az 1100 pengő forintot meghaladta.

A nádor már ekkor belátta, hogy a vakok iskolájának Pozsonyban nem lesz jövője, minél fogva 1826-dik évben szeptember 15-én 725. sz. a. kelt levelében bizottmányt nevezett ki 4 pestmegyei és 4 pestvárosi tagból Pestmegye első alispánjának elnöklete alatt, s ennek köteleességévé tette, hogy a Pestre vak növendékeivel leutazó *Beitl Ráfael*t és a vakok ügyét fölkarolja, s a Pozsonyban megkezdett gyűjtéseket folytassa. A bizottmány működését oly siker koronázta, hogy néhány hét alatt Pest Budán 1583 pengő forintot gyűjtöttek, ezenkívül *Karolina Augusta* királyné 1000 pengő forinttal járult a zsenge intézet alapvetéséhez, a boldogult nádor pedig nejevel *Mária Dorottya*val két vak gyermek tartásának és nevelésének költségeit vállalták el. 1827. év márczius 31-diki bizottmányi ülésben *Schedius Lajos* biz. tag bemutatta „a vakgyermek oktatásokra felállítandó országos intézetnek *Beitl Ráfael*lel egyetértőleg kidolgozott planumát.“ A nádor, hogy az intézetet az idők viszontagságai ellen biztosítsa, *Ferencz* királynál közbenjárt annak országosítása tárgyában, azonban a helytartótanács 1829-ben 6832. sz. a. attól feltételezi, hogy „nagyobb fundus összerakoztatják.“

1831-ben országos gyűjtés rendeztetett, s *gróf Batthyány János* megtette az első örökös alapítványt. 1834-ben az intézet törzsvagyona már 28,776 pengő forintból állott.

Még eddig az intézet bérházban honolt. *Földváry Gábor* Pestmegye II. alispánja, s az intézeti bizottmány elnöke ezüstnyereményekkel egybe-

kötött sorsjátékot rendezett, mely oly szerencsésen sikerült, hogy 1835. évi márczius 19-én a huzás napján a telek árán felül még 35,000 v. forint fennmaradt. Megvételét a *Kemnitz*-féle telek a Király- és Gyár-utca sarkán, ott hol az intézet jelenleg is áll. Ezen évben állította fel a bizottmány a nagylelkű és buzgó nádor arczképét az intézet disztermében a következő fölirattal: „*benignus fundator et protector instituti coecorum Pestini.*“ 1838-ban a pusztító vizár az intézet alig keletkezett szerény házát halomra döntötte, a nádor a veszély idején a vakokat a Károly laktanyába helyezte el, annak elmúltával Budán a Horváth-kertben béreltek lakást.

A nádor az 1840-diki országgyűlésen azon fáradozott, hogy az intézet felépítendő házára a költségeket a rendekkel megszavaztassa, de az országgyűlés vége felé járván, erre nem maradt idő, csupán Mack Ignác 5000 pengő forintos adománya az 1840. évi 55-dik törvényczikk alatt a pesti vakok intézetében, két *Mack Ignác* nevet viselő alapítvány alá foglaltatott és szentesített.

A nádor ily körülmények között országos gyűjtéshez fogott; körleveleivel fölkereste az ország törvényhatóságait és főpapjait, hogy a vakok tervbe vett egy emeletes pesti házát mentül előbb fölépíthesse. Az adakozások minden várakozáson fölül jól folytak, nemcsak pénzben, hanem építő anyagban is oly annyira, hogy a tervbe vett egy emeletes épület helyett két emeletes épült ugy, mint az jelenleg áll, mely 80 növendék befogadására képes.

Elkészült 1842-dik év tavaszán, az intézet tőkéje ez időben a 80,000 pengő forintot meghaladta. Boldogult *József nádor* halála után fia *István nádor* vette kezébe az intézet ügyét és első lépése oda irányult, hogy a pozsonyi 1848-diki országgyűlésen „országos tárgyalás alá vétethessék.“ A bekövetkezett politikai és hadi események szándékát 1873-ig megghiúsították, mely évben *Trefort Ágoston* vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter az intézetet átvette, az átvételt törvényczikkbe fölvetette, és 1873. évi október hó 5-dik óta az intézet a m. kir. közoktatási miniszterium kezelése alatt áll.

Az intézet czélja: vallásos erkölcsös nevelés, szellemi oktatás, és valamely zenészi vagy kézműi szakmának elsajátítása által növendékeit oda képesíteni, hogy az intézetben nyert kiképzés után önfentartásukat egészben vagy részben biztosíthassák, önmaguk eszközölhessék, a haza hasznos polgáiraivá váljanak, és hogy polgártársaiknak vagy az államnak terhére ne váljanak.

Az intézet első sorban saját gyümölcsözőleg elhelyezett tőkéjének évi kamataiból, másodsor 1873. óta az országgyűlésileg megszavazott évi bizonyos összegekből, melyek évenként 10 és 13 ezer o. é. forint közt váltakoznak, az adott viszonyok és szükséglethez képest, harmadszor az intézetnek országszerte végrendeletileg hagyományozni szokott hagyományokból és

ajándékokból, mely utóbbiak pénzbeliek és természetbeliek. Az intézet vagyona, mint már említve volt, országos és magán gyűjtésekből keletkezett, a gyűjtések megszűnte 1842. óta az intézet vagyona kiválólág hagyományokból gyarapodik. Az intézetről országszerte a jótékony egyletek és egyes nagylelkű egyének végrendeleteikben megemlékeznek, de különösen megemlékezik róla a katolikus papság és Budapest polgárai valláskülönbőség nélkül.

A vakok intézetének 187,000 frt becsült házáán és abban foglalt felszereléseken kívül befizetett tőkékben volt 1877. évi december hó végén 312,518 frtja, jövedelme pedig a befizetett, de azért kamatozó saját tőkéi után 21,000 frt o. é.

1873-ig, tehát országosításáig az intézetnek, az intézetben nevelt növendékek elbocsátása után további sorsuk intézése, vagy az arra való felügyelet nem tartozott az intézet feladatai közé, s az elbocsátottak saját magukra hagytak, s a vagyonosabbak szüleik családi tűzhelyénél vonták meg magukat, a szegényebbek tehát legnagyobbbrészt országszerte mint zenekari zenészek, zongorászok, orgonisták és egy kis töredék, mint kézi munkások (kosárfonók) tartották és tartják fen magokat. 1873. óta az intézetben képzetekre és onnan elbocsátottakra van gond, s indokolt nagyobb szükség esetén az állam kormánya által segélyeztetnek is.

1877-ben az összes bevétel az országgyűlésileg megszavazott összeggel együtt 32,000 frt volt, a kiadás mintegy 1000 frttal ezen alul maradt, a növendékek létszáma 79; ebből 76 rendes intézeti növendék, 3 budapesti bejáró tanuló.

Egy növendéknek évi ellátása 250 frtba kerül.

A felvételért folyamodók folyamodványait következő okmányokkal tartoznak ellátni:

a) Keresztlevél, hogy a fölvételért folyamodó mindkét nemű vak betöltötte a 8-ik évet, s a lányok tul nem haladták a 15-ik, a fiuk a 18-at, idősek csak kivételesen, rendkívüli körülményekkel indokolva, vétethetnek fel.

b) Szegénységi bizonyítvány, ha magán alapítványon vagy országos költségen kíván fölvétetni, különben egyszerü megajánlása a 250 frt évi tartási díjnak, mely félévi előleges részletekben fizetendő.

c) Orvosi bizonyítvány, hogy gyógyíthatlan vak, himlővel be van ojtva vagy a természetes himlőt kiállotta, különben testileg ép, semmi rejtett és gyógyíthatlan bajokban nem szenved.

d) Lelkész és tanító együttes bizonyítványa, hogy szellemileg ép állapotban van és ennélfogva képezhető.

e) Szülők, gyámok, község vagy valamely jötevő hatóságilag megerősített írásbeli nyilatkozata, hogy felvétel esetén egyszer mindenkorra 20 frtot o. é. ruhapénz fejében fizetnek (rendkívüli szegénység esetén ettől felmentvényt kérhetnek), és ha akár valamely lényegesh szellemi, vagy testi

fogyatkozás miatt képezhetlennek találtatnak, az első hivatalos felszólításra azonnal visszaveszik.

A felvételek rendszeresen az iskolai év végével ejtetnek meg, folyamodni az év bármely szakában lehet.

Az országos vakok intézete a m. k. vallás- és közoktatásügyi miniszterium alatt a 7-ik ügyosztályba beosztva áll *Buzogány Aron* miniszteri biztossal, minthogy az intézet végleges szervezetét még el nem nyerte.

Az intézeti személyzet élén áll: egy igazgató tanár: *Dr. Mihályik Izidor*, két tanító, 4 vallástanító, 6 zenetanító, két női kézimunka-tanítónő, egy férfi kézimunka-tanító (kosárfonó), egy tornatanító, egy orvos és végül két felvigyázó, egy felvigyázónő, két betegápolónő.

A szellemi oktatás a délelőtti órákra történik, a zenészet oktatás délelőtt és délután, a kézimunkák egész nap a fejlettebb növendékek által gyakoroltatnak, a kiválóbb tehetségű finövendékek a kézi munkától megkíméltetnek, és csak szellemi és zenészi kiképzésben részesülnek. A kiképzési tanfolyam 7 év, egyes szorgalmasabbaknak azonban a miniszter még egy 8-ik évet is szokott teljesebb kiképzésök végett engedélyezni.

A felvételek magán alapítványokra és országos alapítványokra történnek; a magán alapítványokra a magán alapítók vagy ezek jogutódai mutatnak be, s a bemutatást, ha az intézeti alapszabályoknak megfelel, a miniszter megerősíti, az országos alapítványokra a miniszter nevez ki.

Az elbocsátott növendékek teljesen ellátnak alsó és felső ruhával, a szegények a kosárfonáshoz szükséges műszerekkel, a zenészek pedig hangszerekkel látnak el.

II. Izraelita siketnémák országos intézete.

Ezen intézet egy izraelita nemeskeblű emberbarát, ki megneveztetni nem kívánt, végrendeleti intézkedésének köszöni keletkezését. (Ezen emberbarát *Fochs Antal*, a pesti izr. hitközség előljárója volt.) A hagyományozó, ki majdnem fél millió forintra rugó vagyonának legnagyobb részét jótékony és közmívelődési hazafias célokra szentelé, végrendeletének egyik szakaszában azt rendelé, hogy különféle és számos ajándékok és alapítványok levonása után fenmaradó vagyonának $\frac{5}{100}$ része, mi 300,000 forintnál többet tesz ki, egy izr. siketnémák országos intézetének felállítására, felszerelésére és fentartására fordittassek, és ezen szándékának teljhatalmi kivitelével négy tagból, *Baumgartner Ignác*, *Deutsch Sámuel*, *Neuwelt Armin*, hitközségi elnök és *Dr. Pollák Henrik*, urakból álló gondnokságot megbízott. Az alapító végrendeletében egyszersmind azon óhajt fejezte ki, hogy életfogytiglan maradjanak az intézet igazgató választmányában.

Ezen intézetben Magyar- és Erdélyországban született szegény izraelita siketnéma mindkét nembeli gyermekek oktattatnak és neveltetnek. Az intézetet a bold. hagyományozó arra is kötelezte, hogy legalább két Buda-

pesten született *nem zsidó* szegény siketnéma gyermeket ingyen felvegyen, ha azok a város által az intézetnek nevelés végett átadatnak, azokat ugyanazon bánásmódban, mint az izr. gyermekeket, részesíttesse.

Az említett gondnokság *Freund Vilmos* műépítésszel érintkezésbe lépett, ki a külföld ebbeli kitünőbb intézeteit látogatva és tanulmányozva, tervet készített, mely többször megrostáltatván, az intézet felépítésénél alapul szolgált, és az említett műépítész felügyelete alatt közmegelegedésre 1877-ig novemberben elkészült, és céljának részben át is adatott.

Az intézet Budapest VII. kerületében a hosszabbított Dohány-utcában a tervezett ottani oktagon egyik sorában fekszik egy gondosan tervezett és ápolt park közepében. Területe jelenleg 2418 □ métert tesz, ebből 684 □ méter közútra még kifog sajátítani, marad még 1734 □ méter, ebből 469 □ méter az építményre, és 1164 □ méter a parkra esik. Az épület körülbelül 80 méternyi hosszú homlokzatot képez, két emeletes, renaissance-stylben. A földalatti helyiségekben a pinczék, konyhák, a szolgaszemélyzet lakásai és nagyobb fürdő (Bassin), a növendékek számára található. Földszint műhelyek a növendékek számára, betegszobák, az igen tágas nagy étterem, a tornázó- és imahelyiségek vannak, továbbá a hálószobák, egyik oldalon a fiuk, a másikon a leányok számára, a mosdószobák, minden egyes növendék számára külön mosdókészülékkel. Minden hálóterem mellett egy felügyelő szobája létezik. Az első emeleten vannak a tanítók lakásai. négy tanszoba egymás mellett, a bal szárnyon egy nagy oktatási és vizsgálati terem.

Az intézet építésénél kellő gond fordított arra, hogy a higiénia és paedagogia legujabb kellekei valósitást nyerjenek. Igen nagy költséggel a csatornázás, vízvezeték, gázvilágítás, gőzfűtés, szellőztetés készülékei a lehető legjobb minták szerint állítottak fel.

Az intézet felállításánál és felszerelésénél tekintet volt arra, hogy 100—120 növendék idővel befogadtathassék. Az első évben 1877/8. csak 29 növendék, kik közül kettő *nem zsidó*, vétetett fel. Szándékban van, mint-hogy a tanfolyam 6—8 évre terjed, minden következő évben új 10—15 tanulót bevenni, úgy hogy 6—8 év alatt a megkívánt 100—120 növendék száma megtelik. Ily módon elérhető, hogy az első 6—8 éves cyclus elteltével minden évben 10—15 növendék ki, és ugyanannyi be is léphet. Egy növendék évi ellátása 350 frtba kerül.

Az intézet fentartatik részint az alapító hagyatekából fennmaradó azon összegből, mely az intézet felállítása és felszerelése után megmaradt, továbbá jótékony adakozásokból, hagyatekokból, valamint az intézet alapszabályaiban megemlített alapító és pártoló tagok járulékaiból, a vagyonsabb növendékek évi dijaiából stb. Az intézet gondnoksága tudván, hogy a magas magyar kormány kezelése alatt levő orsz. izr. iskolaalaphól a bécsi izr. siketnémak intézetében 20 magyar izr. növendék fentartatik és nevelte-

tik, a szükséges lépéseket a m. miniszteriumnál megtette, hogy jövőre az említett alap jövedelmének azon része, mely a bécsi intézet javára utalványoztatott, ezen honi intézet előnyére fordíttassék.

Az intézet vagyoni állapotát kimutatni ez idő szerint nem könnyen lehetséges, mivel az építési és felszerelési számlák még nincsenek bevégezve, és a vagyoni mérleg csak közelebb állítható fel. Az intézet felépítése és felszerelése kerek számokban 250,000 frtra tehető, és a fentartására maradó összeg 50,000 forintot tesz ki.

Az alapszabályok az intézet célját, igazgatását, az izr. községhez való viszonyát, a növendékek felvételének feltételeit stb. tárgyalják, a magas magyar kormánynál tárgyalás alatt lévén, még jóváhagyva nem érkeztek vissza. Annyi megjegyezhető, hogy az intézet a pesti izr. hitközség főfelügyelete alatt áll, de önállóan igazgattatik egy 12 tagból álló bizottság által, melynek 8 tagját a hitközség igazgató választmánya, 4-et pedig alapító- és pártoló tagok közgyűlése választ be. E bizottság felügyel az intézet fentartására, a növendékek testi és lelki szükségletei kielégítésére, a tanításra és nevelésre stb., és a pesti izr. hitközség előjáróságának számadó jelentést tesz.

Az oktatás és nevelés *Grünberger Lipót* tanító ur igazgatása és utmutatása szerint vezetetik. Ezen férfi, ki egyszersmind hazánkfia, mind külföldön, mind a bécsi izr. siketnémák intézetében több éven sikeresen működött, s hasznos munkálkodásának gyümölcsei már ezen intézet növendékeinél is mutatkoznak. Vezetése alatt már most is több fiatal tanító képeztetik, kiknek száma évről évre gyarapodni fog arányosan a növendékek növekedő számához, minthogy egy-egy tanító csak 8—10 növendéket oktathat némi eredménnyel.

A tanítás módszere az intézetben a *szótagolási* (Articulationsmethode), melylyel a siketnémák hangosan beszélni, és a beszélők ajkairól a szavakat leolvasni tanulnak. Oktattatnak továbbá írásra, rajzolásra, tornázásra stb., a leányok kézi munkára is. A tanítási nyelv a magyar, de a tantárgyak közül a német, valamint a héber olvasás is szerepel.

III. Az 1848/9-iki rokkant honvédek menedékháza.

Az 1848/9-iki országos honvéd egyesület egyeteme által 1869-ik évi augusztus hó 21-én tartott országos honvédgyűlésről fölvett jegyzőkönyv szerint, különösen *Vidacs János* századosnak hozzájárulása folytán az 1848/9. rokkant honvédek számára egy menedékház építése indítványoztatott, azon reményben lévén, hogy Pest városa a szükséges telket, valamint hogy a téglagyárosok a szükséges téglát ingyen fogják adni, a mesteremberek pedig a munkát ingyen teljesítendik.

Ez indítványt az országos honvédgyűlés elfogadván, magáévá tette, és a rokkantak házának tettelegesen felállíthatása tekintetéből egy bizottság kine-

vezését elhatározván, e bizottság tagjaiul: *Vidacs János* százados, *Clementi Gábor* és *Földváry Albert* alezredekéseket, *Khünel Ignác* hadbíró, *Kausser Gyula* főhadnagyot és *Jókai Mór*t megválasztotta, *Damjanich tábornok özvegyét* pedig fölkéretni határozta, hogy hathatós befolyásával az ügyet pártfogása alá venni és támogatni kegyeskedjék.

A megválasztott 6-os bizottság gyűjtőiveket bocsájtott szét az egész országban, adakozásra híván fel a haza minden rendü polgárát, mely föl hívás az országszerte létesített honvédegyletek és a hazai lapok hathatós közreműködése folytán lelkesen felkaroltatván, *Vidacs János*nak 1873. július 24-én lezárt számadása szerint az 1869. december hó 1-én megindult adakozásokból a tervezett menház építésére 109,991 frt 2 kr. folyt be. *Jókai Mór* ez összegből 22,500 frtot gyűjtött.

Vidacs János azon reménye, hogy a honvédek háza építéséhez szükséges telket Pest városa ingyen fogja adni, meghiúsult, bár a telek a *Ludovica* mellett már kijelölve is volt, de az ahhoz kötött föltételek a honvédség érdekeivel ellentétben állván, a bizottság kénytelen volt a telket visszautasítva, egy másikat az adakozások által begyűlt pénzen magán uton megszerezni.

A bizottság *Nagy Francziskának* a soroksári ut mellett a vágóhidhoz mintegy 1500 lépésnyi távolságra fekvő körülbelöl 4000 □ ölet tevő pusztá homok talaju telkét szemelvén ki a mondott célra, és 1870. november 29-én kiakudván, 23,760 frt vételárért megvette, melyre még 216 frtnyi ráfizetés törtévé, a 208 frt 86 kr. ügyvédi költséggel együtt a pusztá telek 24,178 frt 86 krba került. A vételár 1871. febr. 3-án kifizetve lett.

Az építkezés vállalkozó utján *Dötzer* építészre bízott, ki az építést 57,000 frtért elvállalta. Az alapkő 1871. október 18-án nagy ünnepélylyel letéttévé. 1873. október hó 25-én a 80 rokkant honvéd befogadhatására épített gyönyörű menedékház a közhasználatra átadatott.

A szobák festése 1132 frt, a díszterem koczkapadlózata 291 frt, az egész épület tehát 58,423 frtba, a telek árával együtt 82,601 frt 86 krba került.

Itt megemlítendő, hogy a *Bakcsi Ferencz* utján 1871. július hó 1-én ajándékozott 60 frt *Kossuth* bankó az alapkőbe záratott, és hogy a díszterem br. *Baldácsy Antal* 1877-ik év végén saját költségén kifestetvé, díszesen bebutoroztatott, és egy a kenyérmezei csatát ábrázoló nagy olajfestménynyel és I. Napoleon ezredesi arczképével, mint a nemes báró ajándékával földiszíttetett, és *Karácson* szombatján ünnepélyesen a menedékház tulajdonába átadatott.

Az intézet, mint említettett, 1872-iki október 25-ike óta áll fönn, és a nemzet közadakozásából a föntebb elősorolt bizottság fáradozásai folytán alapítottott.

Czélja a menedékháznak, hogy miután az 1848-iki törvényhozás a honvédsereg állásának erkölcsi és anyagi tekintetbeni biztosítását, különösen

pedig a csatákban kapott sebeik következtében rokkantakká lett honvédek országosan leendő megjutalmazását a nemzet becsületének pajzsa alá helyezvén, ezen becsületbeli köteletségének beváltására a kormány az országgyűléshez benyújtott többszöri kérvényzések és interpellatiók következtében sem volt képes valamit tenni, ennél fogva az 1848/9-iki szabadságharcban kapott sebeikben rokkantakká lett honvédek, a kik mai napig ezer számra a háza minden részeiben nyomorognak, hiába várva a nemzet becsületszávának beváltását, itt e kegyeletes adakozásokból épült menedékházban vég napjaikra nyugodt és biztos ellátást nyerhessenek.

A menház 1872-ik év október 25-én rendeltetésének átadatván, a 6-os bizottság a sívár telek termővé tétele mellett, az épület belső berendezéséhez is hozzáfogott, de hogy azt teljesen fölszerelje és benépesítse, és az ápoltak kellő ellátásáról gondoskodjék, erre az építés és telekvásárlás és annak mivelhető állapotba helyezése által kimerült pénztár nem lévén képes, a házgondnok fölfogadása után egyelőre 3 rokkant honvédet vett ápolás alá. A legelső rokkant Zolyomi Iván százados volt. Egy rokkant ellátásáért a házgondnoknak 14 frt 95 kr. fizettetik havonként.

Vidacs János menházbizottsági elnök e tisztről lemondván, az új 5-ös bizottság következőleg alakítottatott meg: Elnök *Földváry Albert* alezredes, pénztárnok *Szatmáry Mihály* ezredes, pénztári ellenőr *Krivácsy József* ezredes, *Tassy Betz László* őrnagy, *Khimel Ignác* hadbíró, jegyző *Gánóczy Flóris*.

E bizottság a központi igazgató választmány utasítása folytán átvévén a pénztárt, a számadás szerint kimutatott 24,165 frt 75 kr. és 203 frank aranyban, *Vidacs János* volt elnök által 1873. november hó 8-án kötvényben és készpénzben pontosan átadatott.

Az új bizottság feladata volt a menház fölépítése után mindig sürűbben és követelőbben jelentkező rokkantak fölvételét lehetővé tenni, és azok kellő ellátása mellett az épület és telek berendezését mielőbb bevégezni.

Nagy és nehéz föladat, melyet azonban a bizottság, hála a nemzet jóakaratu áldozatkészségének, lehetőleg megoldott, 5000-nél több fölhívást bocsájtván az ország minden egyleteihez, pénzintézeteihez, törvényhatóságok, városok és községekhez, mely fölhívásban kifejtetett, hogy ha Magyarország minden egyes községe, egylete, pénzintézete csak 5 frt évenkénti adakozást biztosít a menház részre, azon esetben a nemzet becsületének pajzsa alá helyezett 1848/9-iki honvédek rokkantjai ellátva és biztosítva lesznek.

A nemzet jobbjai áthatva a szent cél iránti lelkesültségtől, vetélkedve siettek ajánlataikat 15, 10, 5, 3 évre megtenni, és az első évre járó ajánlatot készpénzben megküldeni. Az időnként érkező ajánlatok befolyásával a menház fölszerelése és benépesítése fokozatosan haladt elő, úgy annyira, hogy midőn szeretett királyunk legkegyelmesebb elhatározása folytán 1875. ápril havában az ő nevében és általa nyújtott 5.000 frtnyi kegyadomány kifizetett, a menházban ellátott rokkantak létszáma 60-ra emeltetett.

Az első években a nagyobb számu egyszer s mindenkorra adakozók adományai folytán lehetővé lett, hogy a menház tőkéje a fölszerelésre szükségelt nagyobb mérvü beruházások és a tagok ellátására fordított tetemes kiadásnak beszámítása után, az alaptőke, a 30 ezret jóval meghaladta, de az egymás után következő rosz termésü évek országos hatása alatt ez intézetnek is szenvedni kellett, ugy annyira, hogy a bizottság a legszigorabb takarékoság mellett is alig képes az évi bevételekből a szükségletet fedezni, tehát egyelőre a tőkeshaporitásról és 80 rokkantra készített menház teljes benépesítéséről kénytelen volt lemondani, legfőbb igyekezete a jelenlegi létszám lehető föntartása mellett megtakarított csekély tőkéjét épségben megtartani, hogy bizonyos eshetőségek beálltával lehessen mihez nyulni.

Jövedelmi forrásait gyarapítandó a bizottság legközelebb az ország közjegyzőihez fordult, hogy ezek figyelmébe ajánlja intézetünk érdekeit is, fölkérvén őket, hogy a végrendeletek készítésénél a jótékony intézetekre hagyományozó végrendelezőknek a honvédrokkantak menedékházát is figyelmökbe ajánlják. Ezek szerint a menház, tőkéjének csekély kamataiból és az egyeseknek egyszer s mindenkorra vagy több évekre tett ajánlataik folytán nem egész pontossággal befolyt évenkiuti kegyadományaiából tartatik fön.

A tagok irásban több egymásután következő évekre tett kötelező nyilatkozataik alapján, melyek a menház bizottság iratai közt őriztetnek, kötelesek ajánlataikat beváltani.

Az 1877-iki évi december 31-én lezárt pénztári számadás szerint, az évi kiadás levonása után értékpapirokban, kamatra kiadott és táblázás által biztosított kötelezvényekben és takarékpénztári könyvecskében 35,802 frt 52 kr. készpénz, és a házon és telken kívül mintegy 6000 frt értéket képviselő ingóságok teszik a menedékház vagyionát.

A menház épületének 1873. okt. 25-én lett közhasználatra átadása óta 1877-ik végéig 138 rokkant honvéd vétetett fel, ezekből meghalt 22, önként eltávozott 33, fegyelmi uton elbocsáttatott 17, a jelenlegi létszám 60. Ezeken kívül tart és fizet a menház 1 gazdaasszonyt, egy mosónét, 2 nőcselédet és 1 férfi mindenest. Az 1877-ik év december 31-én lezárt pénztári számadás szerint, a bevétel volt 12,970 frt 12 kr., a kiadás 11,123 frt 5 kr.

A menház étrendje: reggelire kávé egy darab kenyérrel, délre két tál étel, ünnepnapokon 3, este 1 tál; nagy ünnepnapokon bor. A ruházat áll egy rendbeli posztó honvéd öltözetből köpenyeggel és sipkával, egy rendbeli nyári vitorlavászon öltözetből, mely a menházban csekély díj mellett készítetik; adatik minden ápoltnak: négy pár fehér ruha, 3 zselkendő, 2 törülköző, fésű, kefék, kézi tükör, mosdó szappan, egy pár csizma, dohány, gyufa.

Egy személy évi élelmezése 111—114 frt közt ingadozik. Egy ember posztó és nyári ruhája kerül 43 frt 80 krba, 1 pár csizma 9 frtba, összes

fehérműi 16 frtba, ágy és ágyi ruhái 30 frtba, aprólékos szükségletei 4 frt, dohánya 3 frt 36 krba, vagyis egy új rokkant fölvétele az élelmezésen kívül 106—110 frtba kerül.

A fűtés, világítás, orvos, gyógyszerár és temetési költségek, melyek mintegy 15 frt személyenkinti kiadásra tehetőek, hozzászámítván a kisegítő személyzet fizetését, az épületjavítást, a kert művelését és a menházbizottság irodai kiadását, a honvédmenház egy tagjának teljes ellátása, az épület és kert fentartása és a kezelési költségekkel együtt 200—230 frt közt ingadozik.

Az intézet alapszabályai a menházbizottság által kidolgozva, az országos honvédegyletek közgyűlése által elfogadtatván, a honvédegyetem alapszabályai közé fölvetettek.

E szabályok szerint a menházbizottságnak egyetemleges felelőssége mellett korlátlanul intézkedik. Ezenkívül van egy általános házi szabályzat, mely a menházban kifüggesztve van, végre a kezelés és vezetés egyöntetűségét a menházbizottság ügyrendje szabályozza. A fegyelmi ügyekben egy a menház tagjaiból alakított fegyelmi bíróság egy menházbizottsági tag elnökle alatt a fegyelmi szabályok szerint bíraskodik, a hozott ítélet a bizottság elé terjesztetik, a hol az módosíthatatik, a föllebbezés ide történik.

A bizottság évi költségvetése a központi igazgató választmányhoz tudomás végett beterjesztetik.

Az ügyrend szerint a menházban egy a tagok közül kiszemelt felügyelő választatik, ki a bizottság és annak megbízottja rendeleteit végrehajtja, a rend és csendre felügyel, és naponkint jelentést tesz a főfelügyelet és gyakorló soros bizottságtaghoz, továbbá van egy gondnok, ki a leltárt vezeti, és arra felügyel, végre van egy ellenőr, ki az élelstart kezel, és a napi szükségletet kiadja, a beszerzett élelmi szereket átveszi, és a hó végén a bevételekről és kiadásokról számol, a havi szükségletet előirányozza, melyet a felügyelő és soros bizottsági tag igazol, az elnök pedig utalványozza.

A menházbizottság jelenlegi tagjai: elnök: *Krivácsy József* ezredes, pénztárnok: *Tassy Becz László* őrnagy, ellenőr: *Sébastyén József* főhadnagy, ki egyszersmind a rendes jegyző leköszönése folytán a jegyzői teendőket is végzi, *Degré Alajos* százados, *Khümel Ignác* hadbíró és *Feleky Miklós* százados. A menház orvosa: *Dózsa Pál* tr. működését díj nélkül végzi.

E bizottság minden hétfő délután ülést tart, a nemzeti lovarda sziveségből átengedett igazgatói szobájában. A tagok fáradozásaikért semmi jutalomban nem részesülnek, kivéven a jegyzőt, ki 15 frt havi díjat kap.

e) Jótékony egyletek.

1. Az országos magyar gazdasszonyegylet.

Az árvaház fentartásán kívül más téren is fejt ki áldásos működést. Kiállította a magyar népviseletet több példányban, 1861-ben az Alduna kiáradása által okozott nyomort enyhíté. 1861-ben gazdasszonyi kiállítást

rendezett a Beleznay-kertben. Az 1863-ki aszály enyhítésére gyűjtést rendezett, mely 21.683 frt 99 krt jövedelmezett, ugyan-e célra egy női bazárt rendezett, mely 40.602 frtot jövedelmezett. Ugyanez évben az erdélyi vizkárosultakat segélyzé. Segélyzi a pesti gyermekkórházat is.

1877-ben ezen egyletnek összesen 648 tagja volt; rendes évi tagdíj 5 frt. Összes bevétel: 19.054 frt 28 kr., összes kiadás 15.259 frt 89 kr.

Jelenleg ezen áldásdusan működő egyesület élén állanak: elnök: *Damjanich Jánosné* szül. *Csernovics Emilia*, alelnökök: *Kármán Lajosné*, *Ráth Károlyné*, pénztárnok: *Röser Miklós*. ellenőr: *Jármay Gyula*, jegyző: *Sztupa György*, ki az egyesület érdekében annak alapítása óta folytonosan a legbuzgóbban működik; számvizsgáló bizottsága elnöke: gróf *Batthyány Lajosné*, tagok: *Boocz Lajos*, *Vogel Péter*.

2. A pesti jótékony nőegylet.

Alapított 1817-ben *Hermína* főhercegasszony védnöksége alatt. Célja méltó házi szegények segélyzése. Fentartatik rendes évi adakozások, az egylet által időről időre rendezett gyűjtések által és az alaptőke kamataiból. Minden rendes tag köteles évenként annyit fizetni, mennyire vállalkozott. 1877-ben a rendes tagok száma 255 volt. Az egyletnek mintegy 50.000 frtnyi állandó vagyona részint jelzálogilag bekeblezett követelésekből, részint az államtól biztosított papirokból áll. Az egylet fenállása óta folyvást néhány száz szegényt részeltetett segélyzésben. 187^{6/7}-ben bevétel volt: 16.969 frt 35 kr., a készpénzkiadás 15.671 frt 95 kr. Az egylet élén jelenleg *Bolus Szögyén Antonia urhölgy*, ki évtizedek óta az egylet terén s más jótékony célok előmozdításában közelműködést megérdemlő módon működik és 29 választmányi tag áll. Az egylet hályogban szenvedőket kezel, mely célra 1876-ban 798 frtot adott ki. Ez évben nyáron 25 egyéne 31 műtét végeztetett *Schulek Vilmos* egyetemi tanár által, 29 esetben sikerrel.

Az egyesületbe lépő minden tag termékbeli évi mennyiséget is ajánlhat. A nőegyesület összes tagjaiból választatnak a munkás tagok, kiknek kisebb kerületek jelöltetnek ki. Ezeknek feladatuk, a kerületükben lakó valódi szegényeknek körülményeit és viszonyait kitudni, hogy véleményyt adhassanak, miként kelljen ily szükölködőkön segíteni. Az egyesület szükebb választmányja 12 tag és egy elnöknőből áll. A pesti jótékony nőegylet védnöje, Ő Felsége *Erzsébet* királyné egyszersmind a budai jótékony nőegylet védnöje is.

3. A budai jótékony nőegylet.

Alapított 1817-ben gróf *Brunswick Anna* előterjesztése alapján *Dorottya* főhercegnő, *József* nádor neje által. Célja: egy sinlőház fentartása, kisedóvodák létesítése és fentartása, szegényeknek adandó pénzbeli segélyezés és szegényeknek ingyenes gyógyszerrel való ellátása. Fentartatik az alapítványok kamatjövödelmei, a tagok évi járulécai és az egylet

tulajdonát képző házak bérjöveldelmei és könyöradományok által. Egy-egy tag fizet évenként 12 frtot.

Fentart csaknem félszázad óta egy sinlő házat a Krisztinavárosban, melyben folytonosan 20—25 elaggott munkaképtelen nő találja teljes ellátását, fentart 3 kiseddóvodát a várban, vizivárosban és Ujlakon. Évenként körülbelül 3000 frtot oszt ki havi részletekben szegények segélyezésére, és körülbelül 600—800 forintot költ szegények gyógyítására, kiket ingyen lát el gyógyszerekkel. Az egylet *Erszébet* királyné ő felsége pártfogása alatt áll.

1877-ben a tagok száma 30 volt; a bevétel 14.554 frt 7 $\frac{1}{2}$ kr., a kiadás 14.605 frt 68 kr. Vagyon: 53.396 frt kr. Az egylet élén állanak: Elnöknő *Wenkheim Stefania* grófnő, alelnöknő: *Paulovics Lászlóné*. Tiszteletbeli hivatalnokok: pénztárnok: *Dolenszky Antal* titkár és ügyvéd; *Dr. Hoffer István* orvos.

4. A pesti isr. nőegylet.

Az általa fentartott leányárvaházon kívül a fővárosban a népkonyha intézményt meghonosította, már 1868-ban egy szegény tápintézetet nyitván, melyben évenként 75.000 adag ebéd szolgáltatik ki 10 krért minden belépő szegénynek valláskülönbőség nélkül. E népkonyha szükségleteit a nőegylet fedezi.

Ezenkívül ez egylet szegényeket havi rendes segélyzésben részesít, lakbérjárulékokat oszt ki, alkalmi segélyeket nyújt, gyermekágyasokat segélyez, bábatanfolyam-hallgatóknak ad ösztöndíjakat, és szegény sorsu árvákat lát el segélyzéssel, azonkívül mintegy 20 külső árvát is tart fenn. 1877-ben rendes tagjainak száma 1280 volt, kik évenként 5—5 frtot fizetnek; bevétel: 11.070 frt 46 kr., kiadás: 11.927 frt 51 kr. Vagyon: 161.953 frt 50 kr.

Az egylet élén jelenleg: *Bischitz Dávid*-né áll. Az egylet ügyeit egy számos tagból álló választmány intézi.

5. A fővárosi szeretetházi egyesület.

Alapszabályainak lényeges pontjai a következők: Az egyesület célja budapesti illetőségű, 6 évet betöltött elhagyott gyermekeket erkölcsnemesítő módon szeretetházak felállítása által oktatni, nevelni, munkára tanítani, és legalább 16 éves korukig teljes ellátásban részesíteni; ugyancsak, ha a szeretetházból elhocsáttatnak, munkával való ellátása, gondviselése, s netán szükséges további segélyzése. Az egyesület jöveldelmei az egyesületi rendes tagok évi járulékai, a rendes tagok által egyszer mindenkorra lefizetett alapítványok, önkénytes adakozások magánosok és egyesületek részéről; jótékony czélú előadások, hangversenyek és estélyekből befolyt összegek.

A budapesti szeretetházak hitfelekezeti jelleggel nem bírnak. Tan- és nevelési nyelv a magyar. Főbb nevelési eszközök: 1. a vallás-erkölcsi érzület ápolása és fejlesztése; 2. az egész intézetnek és az abban való életmód-

nak oly családiáisan berendezése és vezetése, hogy az lehetőleg a jó házi családéletet helyettesítse, és a nevelés arra irányoztassék, hogy a szeretet uralma alatt egyszersmind a szabad egyéniség, az önálló egyéni jellem fejlesztessék ki a növendékekben; 3. oktatás az elemi és felső népiskolai tanfolyamokban és mindkét tanfolyam bevégezése; 4. gazdasági munka, kertészet és szőlő és gyümölcsfa művelésében adandó elméleti és gyakorlati oktatás és a körülmények szerint életbeléptetendő ipartanítás; 5. rendre, tisztaságra, pontosságra és fegyelemre szoktatás; 6. a nevelőnek személyesen folytonos jelenléte és példája. E feladatok teljesítésére van hivatva: az igazgató és a háztartás kezelésében neje vagy a gazdasszony. Az igazgató alatt állnak s vezetése szerint neki segédkezve működnek az egyes családok nevelőiül alkalmazott tanítók, továbbá a tanítói gyakornokok. A növendékek ruházatát az intézettől nyernek. Oly növendékeknek, kik tartásdíjt fizetnek, belépésükkor a rajtuk levő ruhán kívül még legalább egy öltözetet és két pár fehérneműt kell magokkal hozniok. A fölvetett növendékek kötelesek a 16 életév betöltéséig az intézetben maradni, és ezen idő alatt az elemi és felső népiskolai tanfolyamot bevégezni, valamint a reájuk bízott mindenmű házi, gazdasági, kerti, szőlőszeti és ipari munkát pontosan teljesíteni.

A növendékek az intézetbe belépésük és életkoruk szerint családokra osztatnak fel, és mindegyik család egy családi tanító, illetőleg nevelőnő vezetése alatt külön saját lakosztályában él és dolgozik. Egy családban 15 növendéknél rendszeren nem lehet több.

Az első szeretetház (üllői ut 58. sz. bérelt házban) 1877. márczius 8-án nyitott meg. Összesen 20 gyermek vétetett fel. Igazgató: *Szócs András*, ki már a balaton-füredi szeretetháznál és zólyom-lipcsei Gizella-árvaháznál nagy tevékenységet fejtett ki a szegény gyermekek nevelése érdekében.

Az egyesület ügyeit elnöke *Weisz B. F.* és egy választmány vezeti.

6. *Valeria nőcseléd-képző egyesület.*

Az egyesület 1871. április 23-án alakult *Glacsz Ebeczky Antalné* kezdeményezése folytán. Célja: a nőcselédek értelmét és gyakorlati ügyességét kifejtve, őket teendőik ellátására alkalmasabbakká tenni; bennök az erkölcsi érzetet, becsületérzést, munkakedvet és jövőjük iránti érdekeltséget fölkelteni és élnkíteni. Írásbeli elismerések és jutalmazásokkal oda hatni, hogy szolgálati helyeiken huzamos ideig maradjanak, és végre bennök azon meggyőződést kelteni, hogy erkölcsös magaviselet, ügyesség, szorgalom és állandó szolgálat folytán balesetek alkalmával segélyezésben részesülendek, és egyszersmind általában bizonytalan jövőjüket is biztosítják.

Az egyesület eleinte 3 szobából álló *menhelyet* nyitott szolgálat nélküli cselédek befogadására, hol oktatás is adatott írásban, olvasásban. Az egyesület tőkájének gyarapítására tánczvigalmak, színi előadások, hangversenyek ren-

deztettek. Budapest főváros 1876-ig 900 frttal segélyezte az egyletet, mely 1874. novemberben *Valeria* főhercegasszony védnökségét nyerte, s címében a *Valeria* nevet vehette fel. 1875. április 1-én az egylet *népkonyhát* nyitott. 1874. végével új menhelyt rendezett be 15 ágygyal. 1876-ban a fővárosi népkonyha-bizottságtól 200 frtnyi segélyben részesült. Az 1875. június 26-iki árvíz által károsultaknak az egyesület 100 frtnyi segélyt nyújtott.

Az egylet vagyonát képezik: 1. az alapítványok, 2. a tagok évi díjai; 3. a cselédek által fizetendő menhelydíjak. Alapító tagok azok, kik egyszer mindenkorra 50 frtot fizetnek; a rendes tagok évi 5 frtot, a pártoló tagok évi 3 frtot fizetnek. A rendes és pártoló tagok kötelezettsége 3 évre terjed.

1877-ben tagok száma: 587; bevétel: 5274 frt 10 kr.; kiadás: 7308 frt 47 kr.

Az egylet élén *Glacsz Ebeczky Antalné* áll.

A menhelybe lépők beiratási díj gyanánt 20 krt, lakás és élelemért 40 krt fizetnek. Az intézetet egy felügyelőnő igazgatja. A belépő cseléd rendszeren csak 8 napig tartózkodik a menhelyben. A menhelyből kiadott nő, ha egy évig egy helyen szolgál, jó magaviseletű, az első évben dicsérő oklevelet, a második évben pénzbeli jutalmat nyer az egylettől.

A *Valeria*-egylet népkonyhájában szegények 10 krért ebédet kapnak. Heti étjegyek ingyen olyanoknak adatnak, kik végkép munkaképtelenek. A népkonyha szolgaszemélyzete: egy szakácsnő, egy kiszolgáló és egy mosogatónő.

Sajnos, hogy ezen egyesület részvét hiányában magát fenn nem tarthatja, és hogy feloszlása várható.

7. *Tabitha*-egylet.

Alapított 1873-ban. Célja a Budapest fővárosi szegényeket általában, a szegény és árva gyermekeket, valamint a gyámolítást igénylő öregeket és betegeket különösen, a könyörülő szeretet jótéteményeiben részesíteni. Az egylet ezen jótékonyágát a téli hónapokon át rendszeren hetenkinti kenyérkiosztással, és esetről esetre, valamint rendkívüli csapások beálltával is magok az egyleti tagok által készített ruhanemük és pénzügyeikből vagy adományozások útján szerzett fűtő anyagok kiszolgáltatásával gyakorolja. Eszközök: alapítványok, a rendes tagok járulékaik, önkényes adakozások, az egylet tagjai által teljesítendő munkák a ruhanemük körében. Az alapító tagok egyszer mindenkorra 50 frtot fizetnek, vagy ezen összegről kamatozó alapító levelet állítanak ki; a rendes tagok évenként 1 frtot fizetnek, a pártoló tagok egyszer mindenkorra minden kötelezettség nélkül valamely pénz- vagy más adománnyal járulnak az egylet fölsegélyezéséhez. Működési hatáskör: a folyó kiadásokra begyűlt pénzből kelméket vásároltat, ruhákat készít, melyeket kioszt. A szegény gyermekeket iskolai és egyéb

hasznos könyvekkel ellátja és ruházza. A szegényeket meglátogatja, és szükségleteikről tudomást szerezvén, azok enyhítéséről gondoskodik.

Az egylet élén áll az igazgató elnök, alelnök, a választmány, titkár, pénztárnok, kik a közgyűlés által 3 évre választatnak.

187⁶/₇-ben a bevétel volt: 700 frt és kelmeadományok, a kiadás: 638 frt 26 kr. 88 folyamodónak. Egyleti vagyon: 61 frt 74 kr.

Jelenleg az egylet élén állnak: *Marschalko Leonné* elnök; *Haberern Jonathanné* alelnök; pénztárnok: *Győri Vilmos*, titkár *Ambrozovics-Mesz-lényi Ilona*.

8. A hajléktalanok menhelye.

Fenáll 1876. febr. hó óta. Eleinte az ákáczautezában volt, és 23 ágygyal volt felszerelve, később a józsefvárosi kórházutezába tétetett át, és 45 ágygyal szereltetett föl. „A régi hű testvérek“ czimű szabadkőműves páholy alapította saját költségén, és az e czélra befolyt adományokból. Czélja: szegény hajléktalanoknak hajlékot adni, a hol egyszerű, de tiszta ágyat kapnak egészséges meleg szobában, hol mosdhatnak, de szigoru felügyelet alatt állnak. Fejenkint 8 kr. követeltetik naponkint díj gyanánt, melyből a szükséges kiadások fedeztetnek. Habár a legalsóbb rendű néposztályból vétetnek fel szegények, eddigelé bárminemű rendellenesség vagy lopás nem történt. Évenkint csekély deficit van, melyet a nevezett páholy fődöz. Az intézetnek nincs vagyona, a beruházás a páholynak tulajdona. Nyáron kevésbbé látogatják az intézetet, mint télen, mikor némely nap az is megesik, hogy egynehányat el kell utasítani. Átlag majdnem minden ágy van kiadva, és csak 3—5 százalék marad üres. 1877-ben 1300 frt volt a kiadás, 1200 frt a bevétel. E szerint (nem számítva a beruházási tőkét és kamatait) egy ágy naponkint 8 krt, azaz évenkint 29 frt 20 krt hozván, ennyi a lakbér, a felügyelő, a világítás, fűtésre, meleg vízre, törülközőkre szükségeltetik.

Az intézet élén áll: a nevezett páholy, mely néhány tagját megbízta az intézet vezetésével, kiknek élén *Kocchlin Edmund* kereskedő áll.

A menházba csak férfiak vétetnek fel. A ki éjjelre felvétetni akar, köteles nevét, születése helyét, foglalkozását a felügyelőnek őszintén bevallani, mely beiratás után az illető 8 kr. lefizetése ellenében egy bádóg bárczát kap számmal ellátva, és ezen számmal megjegyzett ágyat egy éjjelre igénybe veheti; ezenkívül egy tiszta törülköző szolgáltatik ki. Részegek, valamint szembetűnően tisztátalanok vagy bujakórban szenvedők a menházba föl nem vétetnek. A már váltott bárczákért a pénz vissza nem adatik. A menhelybe föl vétel, valamint az elhagyás ideje évszak szerint határoztatik meg, és ezen határozat mindenkor az intézetben kifüggesztetik. Egy ágyban csak egy felnőtt személynek szabad alunni. A menházba belépésnél köteles az illető fővegét és lábbelijét a felügyelőnek átadni, az átadott holmik másnap reggel a kilépésnél az illető bárcza visszaadása mellett adatnak ki. A lefekvés előtt köteles minden egyén arczát, kezeit és lábait megmosni, és ezután a

törülközőkendőt visszaadni. A menházban dohányozni, játszani, inni vagy lármázni szorosan tiltatik. A levetkőzők kötelesek lefekvés előtt ruháikat az e czélra ágya felett található fiókba helyezni. Esti 9 órakor a világitás elol-
tatik, ekkor köteles mindenki lefeküdni, az ez utáni beszélgetés szorosan
tiltatik. Az évszak szerint megállapított órákban jel adatik a haranggal a
felkelésre, mely után köteles mindenki a menházat egy fél óra eltelte után
elhagyni. A ki a bárczát, vagy pedig a törülköző kendőt vissza nem adja,
vagy ágyát berondítja, vagy más kárt okoz, tartozik a kárt megtéríteni, és
jövőre a menházba föl nem vétetik. Egy személy 8 napnál tovább egy foly-
tában nem tartózkodhatik a menházban, azonban a menházbóli kijöve-
tele után 14 nap mulva ujjolag fölvehető.

A házrendet meg nem tartót a felügyelő azonnal kiutasíthatja.

9. A pesti „Chevra Kadischa“ (Szent-Egylet).

Alapított 1780-ban. Önálló egyesület, azonban a pesti izr. hitköz-
ségi képviselő felügyelete alatt áll. Célja : szegény betegek ápolása és
gyámolítása, halottak temetése, a halottak lelki üdvéért imák rendezése ; az
egyletnek a lelki üdv czéljából átadott jámbor hagyatékok és alapítványok
kezelése, a chevra által alapított aggyámolda fentartása, és egyéb a gyá-
moldán kívüli sinlők gyámolítása.

Tagja minden pesti izraelita lehet, ki feddhetlen jellemű, és a pesti izr.
hitközség tagja. Első sorban az egyesület tagjait részesíti jótéteményeiben,
azonban gyakorol jótékonytságot más pesti izraelitákon is, melyre az egye-
sületi tagnak felesége, özvegye és kiskoru gyermekei szintén igényt tart-
hatnak.

Minden felvétetni kívánó tag 18—400 frtnyi fölvételi díjt fizet ; az
évenkinti tagdíjnak jelenleg 6 frt és 10 frtot tul nem szabad haladnia ; halál-
esetekben a tagnak a megállapított díjakat kell fizetnie a temetési hely, a
halotti szertartások és emlékkő állításáért. Szegény egyleti tagok az évi
díjat betegknél és halottaknál való őrzés által pótolhatják, és halálesetek-
ben fölmentetnek minden díjaktól.

Az egylet tevékenysége betegápolás és segélyzés ügyében áll : 1. bete-
gek meglátogatásában ; 2. pénzzel gyámolításában, mely 6 hétre terjeszke-
dhető hetenkinti 3—10 frt adományozásában áll ; 3. a betegek ápolásában,
a mennyiben az egyesület szegény beteg tagoknak ápolókat állít ; 4. szegény
egyleti tagoknak és nem tagoknak ingyen orvosi kezelésében ; 5. a pesti
izr. hitközség kórháza fentartási költségeinek részben fődözése által. A
quóta, mely szerint a chevra e kórház fődözetlen évi kiadásaihoz járul, 3—3
évre a pesti izr. hitközséggel barátságos megegyezés alapján határoztatik
meg, és a fődözetlen évi kiadásoknak legalább 50%-át kell, hogy kitegye,
jelenleg 80%-át teszi. Betegek, kik nem tagjai az egyesületnek, 4 héten át
2—6 frtnyi heti segélyben részesíttetnek. Szükség esetében ez időszakon tul

is lehet segélyezni betegeket. Chevra-Kadischa-tagok a pesti izr. kórházba, ha arra szorulnak, ingyen vétethetnek föl.

Jelenleg a tagok száma 2876. 1877-ben a bevétel 87045 frt 86 kr., a kiadás: 70.279 frt (ideszámitva a hivatalnokok fizetéseit is 7865 frttal). Az utolsó években szegény beteg chevra-tagok 25—100 frtnyi összegekkel gyámolítottak. Vagyon: 200.000 frt. Részletezve kiadatott: az aggyámoldára 7112 frt 64 kr., szegények és betegeknek és a kórház költségeinek fedezésére 18.937 frt 34 kr.; temetési költségek fejében 10.213 frt 17 kr.

Az izr. *aggyámolda* a chevra által 1870-ben alapított, és általa fenntartatik. Fölvételnek szegény keresetképtelen chevra tagok és özvegyei. Az intézeti ház a Damjanich-utczában van. A fölvételnek föltételei: hogy az illető feddhetlen jellemű legyen, hogy legalább 5 év óta tagja a chevrának, hogy legalább 60 éves (nő 55 éves) legyen, hogy fekvő beteg ne legyen. Jelenleg ott 25 egyn ápoltatik.

A chevra-kadischa ügyeit egy 12 tagból álló előljáróság és a választmány igazgatják. Az egyesületnek jelenleg élén áll: *Reuss Károly* elnök.

10. A budai „Chevra-Kadischa“ (izr. Szt.-Egylet).

Fenáll 1831. jul. 21. óta; alapították a budai izr. hitközség tagjai; fenntartatik tagsági, bekeblzési, temetési stb. illetékek és adományokból. A tagok száma 148. Vagyon 1877. végén 13.611 frt 72 kr., áll pedig ingatlanok, ingóságok és értékpapirokból. 1877-ben bevétel volt 4489 frt 58 kr. kiadás 4486 frt 39 kr. Az egylet elnöke: *Schwarz Mór*.

11. Ó-budai „Chevra-Kadischa“ (Szt.-Egylet).

Fenáll az ó-budai zsidó hitközség létezése óta, alapítója a zsidó hitközség, fenntartatik tagdíjak, jótékony adományokból: tagdíj 1 frt 5 kr.; tagok száma 500. Vagyon: két ház és kórházi felszerelés. Segélyzi tagjait és kórházat tart fen. Elnök: *Gattein Izrael*.

12. A pesti szegény-gyermek-kórház egylete.

Alapított 1839-ben. Tagok száma 340, tagdíj 5 frt. 1877-ben bevétel: 25.575 frt 54¹/₂ kr., kiadás: 25.449 frt 4 kr. Vagyon 156.277 frt 38¹/₂ kr.

1877. évben 777 gyermek ápoltatott a kórházban, 8184 járólagon gyógykezeltetett, 950 védhímlővel beoltatott. Elnök: Ürményi József, alelnök: Csengery Antal, Morlin Imre, titkár: Halász Dezső, pénztárnok: Czanyuga József, ügyész: Dr. Német József, házigondnok: Adler Antal. 20 választmányi tag. A nőegylet felügyelő tagja: Bohus Szögyény Antonia. Igazgató főorvos: Dr. Bókai János.

13. Pesti izr. kézmű- és földmívelési egylet.

Alapított 1840-ben. Célja: szegény izr. fiukat mesteremberekké vagy földmívelőkké mívelni. Tagok száma 527, tagdíj 5—20 frt, 1877-ben bevétel 4395 frt 98 kr., kiadás: 4910 frt 31 kr. Vagyon 30,179 frt 80 kr.

14. *Rabbi Meisel kölcsön- és segélyegylet.*

Alapított 1860-ban. Célja: tagoknak kamatnélküli kölcsönt adni, az örökösöknek bizonyos tőkét biztosítani. Tagok száma 600, tagdíj 3 frt, egyleti tag meghalálózásakor 1 frt, belépti díj 8 frt 25 kr. 1877-ben bevétel: 38.755 frt 86 kr., kiadás: 37.143 frt 35 kr. Vagyon 19,545 frt 25 kr.

15. *Orvostanhallgatók segély- és önképző egylete.*

Alapított 1861-ben. Célja: segélyzés, önképzés. Tagok száma 302. Tagdíj 2 frt. Bevétel: 1772 frt 67 kr., kiadás: 1669 frt 44 kr. Vagyon: 25,500 frt.

16. *Joghallgatók segélyző egylete.*

Alapított 1862-ben. Célja: segélyzés. Tagok száma 628 rendes és 11 pártoló. Tagdíj 2 frt. Bevétel 1877-ben: 6686 frt 22 kr., kiadás: 6157 frt 25 kr. Vagyon 25,570 frt 38 kr.

17. *Műegyetemi segélyegylet.*

Alapított 1862-ben. Cél: segélyzés. Tagok száma 275. Tagdíj 2 frt. 1877-ben bevétel: 2407 frt 76 kr., kiadás: 2267 frt 51 kr. Vagyon: 8673 frt 41 kr.

18. *Gyógyszerészeti hallgatók segély-egylete.*

Alapított 1863-ban. Célja: kartársak segélyzése. Tagok száma 54. Tagdíj 3 frt. Belépti díj 3 frt. Bevétel: 897 frt 41 kr., kiadás: 757 frt 13 kr. Vagyon: 12,500 frt.

19. *Pesti kegyesr. főgymnasium segély-egylete.*

Alapított 1864-ben. Célja: szegény tanulók segélyzése készpénz és könyvekkel. Tagok száma 61. Tagdíj tetszés szerint. Belépti díj 2 frt. 1877-ben bevétel: 6971 frt 45 kr., kiadás: 692 frt 63 kr. Vagyon: 6970 frt 32 kr.

20. *Pesti kir. kath. főgymnasium segély-egylete.*

Alapított 1865-ben. Célja: szegény tanulók segélyzése, tagok száma 146. Tagdíj 1 frt. Bevétel 1877-ben: 201 frt 70 kr., kiadás: 433 frt 78 krajczár.

21. *Országos m. izr. tanító-egylet.*

Alapított 1867-ben. Célja: Tanítók anyagi és erkölcsi támogatása. Tagok száma 183. Tagdíj 4 frt. Belépti díj 2 frt. Bevétel 1877-ben: 1746 frt 19 kr.; kiadás: 1166 frt 87 kr. Vagyon: 10.916 frt 90 kr.

22. Pesti Szt.-Vincze-egylet.

Alapított 1868-ban. Célja: szegények gyámolítása valláskülönbőség nélkül. Tagok száma 75. Bevétel 1877-ben: 2332 frt 57 kr., kiadás: 1884 frt 47 kr.

23. A budapesti ref. gymnasium segély-egylete.

Alapított 1868-ban. Cél: szegény tanulók segélyzése. Tagok száma 94. Tagdíj 1—2 frt. 1877-ben bevétel: 321 frt 1 kr., kiadás: 192 frt. Vagyon: 2500 frt.

24. Fővárosi jótékony egylet (azelőtt mészáros-egylet).

Alapított 1868-ban. Célja: betegsegélyzés és temetkezés. Tagok száma 173. Tagdíj 12 frt. Belépti díj 5 frt. Bevétel 1877-ben: 3822 frt, kiadás: 3188 frt 65 kr. Vagyon: 5300 frt 74 kr.

25. Budapest IV. kerületi főreáltanodai segély-egylet.

Alapított 1868-ban. Célja: segélyzés, tagok száma 72; tagdíj tetzés szerint, bevétel: 535 frt 29 kr., kiadás: 335 frt 52 kr.

26. Rudolf korona-örökös jótékony egylet.

Alapított 1868-ban. Célja: jótékonyosság előmozdítása, betegsegélyzés és temetkezés. Tagok száma 466. Bevétel: 7444 frt 29 kr.; kiadás: 6837 frt 96 kr. Vagyon: 12,001 frt 25 kr.

27. Bikur Cholim látogató és segély-egylet.

Alapított 1870-ben. Célja: Betegek látogatása és segélyzése. Tagok száma: 200. Tagdíj tetszés szerint, bevétel 1877-ben: 1640 frt 9 kr., kiadás: 1612 frt 51 kr. Vagyon: 227 frt 58 kr.

28. Felebaráti szeretet cz. nőegylet.

Alapított 1871-ben. Célja: Betegek segélyzése, halottak temetése.

29. Országos magyar izr. ösztöndíj-egylet.

Alapított 1871-ben. Célja: szegény izr. tanulók (egyetemi, műegyetemi hallgatók, talmud-tanulók, tanító jelöltek és a gymnasium és reál-tanuló két felső osztályai tanulóinak) ösztöndíjazása. Tagok száma 320. (Alapító tag 84, rendes tag 236). Tagdíj 5—100 frt. 1877-ben bevétel: 2516 frt 75 kr., kiadás: 2000 frt 92 kr. Vagyon: 31,745 frt 88 kr.

Az egylet élén annak alapítása óta: Dr. Rózsay József áll.

30. *A budapesti kereskedelmi akademiái ifjuság segély-egylete.*

Alapított 1872-ben. Célja: szegény tanulók segélyezése. Tagok száma 294. Tagdíj tetszés szerint. 1877-ben bevétel: 348 frt 99 kr. Kiadás: 445 frt 67 kr. Vagyon: 50 frt.

31. *Izraelita koma-egylet.*

Alapított 1876-ban. Célja: jótékonyág. Tagok száma 65. Tagdíj 2 frt 40 kr. Bevétel 1877-ben: 217 frt 20 kr. Kiadás: 139 frt 78 kr. Vagyon: 77 frt 42 kr.

32. *Az ágostai főgymnasium segély-egylete.*

Alapított 1876-ban. Célja: jótékonyág. Tagok száma 189. Bevétel 1877-ben: 387 frt 75 kr. Vagyon: 1066 frt 40 kr.

33. *A budapesti józsefvárosi szegény gyermekeket ruhával segélyező egylet.*

Alapított 1876-ban. Célja a 2 sz. tankerület alá tartozó községi népiskolák szegény sorsu gyermekeinek ruhával, esetleg taneszközökkel segélyezése. Tagok száma 382. Bevétel 1877-ben: 1470 frt 80 kr. Kiadás: 956 frt 80 kr. Vagyon: 524 frt.

34. *Budai izr. nőegylet.*

Fenáll 1873. óta. Alapított izr. nők által. Célja: jótékonyág. Tagok száma 130. Tagdíj 4 frt. Bevétel: 1617 frt 15 kr. Kiadás: 652 frt 5 kr. Vagyon: 1469 frt 69 kr. Az egylet élén áll: *Becc Bertholdné.*

f) *Önsegélyező egyletek.*

35. *Pest terézvárosi szőlőkertészek temetkezési egylete.*

Alapított 1777-ben. Célja: temetkezés. Tagok száma 512. Tagdíj 40 kr., minden haláleset után 20 kr. Belépti díj 1 frt 40 kr. 1877-ben bevétel: 1216 frt 7 kr. Kiadás: 1782 frt 20 kr. Vagyon: 1850 frt 47 kr.

36. *Hajósok betegsegélyező és temetkezési egylete.*

Alapított 1793-ban. Célja: betegsegélyezés és temetkezés. Tagok száma 380. Tagdíj 4 frt 20 kr. Belépti díj 1 frt 70 kr. Bevétel 1877-ben: 2178 frt 50 kr. Kiadás: 4672 frt 81 kr. Vagyon: 2195 frt 1 kr.

37. *Szt.-Noë temetkezési egylet.*

Alapított 1816-ban. Cél: betegsegélyezés és temetkezés. Tagok száma 1377. Tagdíj 1 frt 20 kr. Belépti díj 1 frt 15 kr. 1877-ben bevétel: 1899 frt 41 kr. Kiadás: 2178 frt 23 kr. Vagyon: 3655 frt 9 kr.

38. A jó pásztorhoz című betegsegélyző és temetkező egyesület.

Alapított 1816-ban. Célja : betegsegélyzés és temetkezés. Tagok száma 702. Tagdíj 2 frt 60 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben bevétel : 2364 frt 97 kr. Kiadás : 2505 frt 48 kr. Vagyon : 2333 frt 41 kr.

39. Szt. Rókus kőmivész betegsegélyző és temetkező egyesülete.

Alapított 1819-ben. Célja : Betegsegélyzés és temetkezés. Tagok száma : 295. Tagdíj 3 frt 90 kr.; belépti díj 1 frt 80 kr. 1877-ben bevétel : 1612 frt 96 kr., kiadás 1692 frt 47 kr.; vagyon : 1826 frt 2 kr.

40. Szt. Mária betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1825-ben. Célja : betegsegélyzés és temetkezés.

41. Az őrangyalról címzett betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1830-ban. Tagok száma : 712. Tagdíj 3 frt 90 kr., belépti díj 1 frt 10 kr., bevétel : 3233 frt 95 kr., kiadás : 3441 frt 85 kr. Vagyon : 5349 frt 17 kr.

42. Szt. Donát temetkezési egyesület.

Alapított 1835-ben. Célja : temetkezés. Tagok száma : 1213. Tagdíj 1 frt; belépti díj 1 frt 10 kr. Bevétel 1877-ben 1682 frt 11 kr., kiadás : 1821 frt 96 kr., vagyon : 5237 frt 57¹/₂ kr.

43. Budapest józsefvárosi szőlőmivészek temetkezési egyesülete.

Alapított 1837-ben. Cél : elhaltak örökösének segélyzése. Tagok száma 660; tagdíj minden halott után 20 kr., belépti díj 1 frt. 1877-ben bevétel : 3136 frt 80 kr., kiadás : 3006 frt 50 kr., vagyon : 1490 frt 21 kr.

44. Általános temetkezési egyesület.

Alapított 1835-ben. Cél : temetkezés. Belépti díj 18 kr. Tagdíj 1 frt.

45. Szt. János betegápoló és temetkezési egyesület.

Alapított 1841-ben. Célja : betegápolás és temetkezés. Tagok száma : 1685. Tagdíj 2 frt 40 kr., minden halálesetnél 10 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben bevétel : 14,358 frt 32 kr., kiadás : 13,497 frt 78 kr.; vagyon : 10,597 frt 44 kr.

46. Budapesti szatócs temetkezési és segélyegylet.

Alapított 1844-ben. Cél : betegápolás és temetkezés. Tagok száma : 405. Tagdíj minden halott után 20 kr. Belépti díj 2 frt. Bevétel : 2670 frt 43 kr., kiadás : 3049 frt 92 kr. Vagyon : 2233 frt 22 kr.

47. *Haladás betegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1845-ben. Célja: betegélyzés és temetkezés; tagok száma: 194. Tagdíj 15 frt. Belépti díj 8 frt. Bevétel: 3954 frt 68 kr. Kiadás: 4133 frt 87 kr. Vagyon: 9345 frt 49 kr.

48. *Kereskedelmi betegápoló és nyugdíj-egylet.*

Alapított 1846-ban. Cél: betegek segélyzése. Tagok száma: 2438. Tagdíj 6 frt, 1877-ben bevétel: 21,290 frt 1 kr. Kiadás: 17,878 frt 54 kr. Vagyon: 95,516 frt 3 kr.

49. *Pesti izr. kiskereskedők betegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1847-ben. Cél: Betegélyzés és temetkezés.

50. *Hungaria I. betegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1849-ben. Cél: Betegélyzés és temetkezés. Tagok száma 300. Tagdíj 12 frt. Belépti díj 5 frt. Bevétel: 4780 frt 9 kr. Kiadás: 4566 frt 54 kr. Vagyon: 6416 frt 90 kr.

51. *I. budapesti kávéházi személyzet segély-egylet.*

Alapított 1850-ben. Cél: Betegélyzés és temetkezés. Tagok száma 600. Tagdíj 7 frt 20 kr. vagy 4 frt 80 kr. 1877-ben bevétel 2800 frt, kiadás: 2700 frt, vagyon: 10,000 frt.

52. *Pesti légszcszgyár betegpénztára.*

Alapított 1857-ben. Cél: Betegélyzés. Tagok száma 198. Tagdíj 5 frt 20 kr., bevétel: 937 frt 35 kr.; kiadás: 912 frt 87 kr., vagyon: 283 frt 95 kr.

53. *Zion betegápoló és temetkezési egylet.*

Alapított 1858-ban. Cél: Betegápolás, temetkezés és egyéb segélyzés. Tagok száma 2249. Tagdíj 18 frt. Belépti díj 15 frt. 1877-ben bevétel: 30,419 frt 18 kr., kiadás: 23,748 frt 4 kr. Vagyon 72,165 frt 10 kr. Elnök Márkus Ignác.

54. *Ó-budai általános temetkezési egylet.*

Alapított 1860-ban. Cél: Temetkezés. Tag 671, tagdíj 80 kr., belépti díj 1 frt 50 kr., 1877-ben bevétel volt: 871 frt 14 kr., kiadás: 546 frt 60 kr. Vagyon: 4530 frt 44 kr.

55. Budapesti Concordia betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1860-ban. Cél: Betegsegélyzés, temetkezés, hátramaradtak segélyzése. Tag 164. Tagdíj 7 frt 92 kr. Belépti díj 1 frt. 1877-ben bevétel: 1522 frt 71 kr., kiadás: 1346 frt 50 kr., vagyon: 588 frt 17 kr.

56. Concordia jótékony-egyesület.

Alapított 1861-ben. Cél: Betegápolás, betegsegélyzés, temetkezés. Tag 467; tagdíj 15 frt 60 kr.; belépti díj 12 frt; bevétel 9827 frt 49 kr.; kiadás: 8715 frt 25 kr. Vagyon: 22,252 frt 40 kr.

57. I. m. izr. betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1861-ben. Cél: Betegsegélyzés, temetkezés, hátramaradtak segélyzése. Tagok száma 436; tagdíj 14 frt 40 kr. — 9 frt 60 kr. — 6 frt. Belépti díj 10 frt. 1877-ben bevétel: 8252 frt 5 kr., kiadás: 7825 frt 20 kr., vagyon: 16,692 frt 20 kr.

58. Poel Zedek I. budapesti kölcs. jótékony egyesület.

Alapított 1861-ben. Cél: betegsegélyzés, temetkezés és hátramaradtak segélyzése. Tag 290 (rendes és pártoló). Tagdíj 3 frt 69 kr. Belépti díj 2—10 frt, összes bevétel: 5379 frt 73 kr. Kiadás: 4733 frt 4 kr. Vagyon 7290 frt 43 kr.

59. Budapesti könyvnyomdászok segély-egyesülete.

Alapított 1861-ben. Cél: betegsegélyzés. Tagok száma 650. Belépti díj 1 frt. Kiadás 1877-ben 14,936 frt 92 kr. Vagyon: 39,402 frt.

60. Budapest I. és II. ker. evang. ker. temetkezési egyesülete.

Alapított 1862-ben. Célja: temetkezés. Tagok száma 2015. Tagdíj 1 frt 44 kr. Belépésnél a könyvecskéért 20 kr. és az első három hónapban 12 kr. helyett 50 kr. Bevétel: 1877-ben: 3471 frt 96 kr. Kiadás: 3039 frt 67 kr. Vagyon: 8179 frt 2 kr.

61. Ó-budai általános betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1863-ban. Cél: betegsegélyzés, temetkezés, hátramaradtak segélyzése. Tag 221. Tagdíj 10 frt 50 kr. Belépti díj 10—15 frt. 1877-ben bevétel: 4310 frt 10 kr. Kiadás: 4268 frt 24 kr. Vagyon: 5391 frt 73 kr.

62. Magyarhonban élő zeneművészek segély- és nyugdíj-egyesülete.

Alapított 1864-ben. Cél: segélyzés és nyugdíjazás. Tag 157. (99 zenész, 58 nem zenész). Tagdíj 6 frt, alapító zenész 120 frtot, alapító

nem zenész 100 frtot fizet. Belépti díj 2 frt. Bevétel 1877-ben : 2952 frt 6 kr. Kiadás : 1363 frt 14 kr. Vagyon : 26.637 frt 71 kr.

63. Szt.-József cz. betegápoló és temetkezési egyesület.

Alapított 1865-ben. Cél : betegsegélyzés és temetkezés. Tag 576. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel 1877-ben : 1992 frt 35 kr. Kiadás : 1809 frt 40 kr. Vagyon : 2706 frt 78 kr.

64. „Gábor őrangyal“ betegsegélyző és temetési egyesület.

Alapított 1865-ben. Cél : betegsegélyzés és temetkezés. Tag 485. Tagdíj 3 frt 90 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel : 2826 frt 42 kr. Kiadás : 3208 frt 79 kr. Vagyon : 3219 frt.

65. Szt.-Teréz betegsegélyző és temetési egyesület.

Alapított 1865-ben. Célja : betegsegélyzés és temetés. Tag 742. Tagdíj 3 frt 90 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel 1877-ben : 4605 frt 91 kr. Kiadás : 4548 frt 82 kr. Vagyon : 6697 frt 49 kr.

66. Szt.-Erzsébet betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1867-ben. Célja : betegsegélyzés és temetkezés. Tag 574. Tagdíj 3 frt 90 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben a bevétel : 3133 frt 30 kr. Kiadás : 3059 frt 73 kr. Vagyon : 7526 frt 26 kr.

67. Szt.-István betegápoló és temetkezési egyesület.

Alapított 1868-ban. Cél : betegsegélyzés, gyógykezelés és temetkezés. Tag 1557. Belépti díj 1 frt. Rendes évi díj $\frac{1}{4}$ évenként 80 kr. Bevétel 1878-ban : 14,296 frt 58 kr. Kiadás : 13,645 frt 34 kr. Vagyon : 12,013 frt 49 kr. Ezen kívül van egy kór- és árvaházi alapja 3258 frt 42 kr. Elnöke Wallenfeld Károly.

68. Szt.-Salvator betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1868-ban. Cél : betegsegélyzés és temetés. Tag 440. Tagdíj 5 frt 20 kr. 1877-ben a bevétel : 13,888 frt 6 kr., a kiadás : 10.774 frt 20 kr. Vagyon : 11,919 frt 35 kr.

69. Fortuna betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1868-ban. Cél : betegsegélyzés és temetkezés és egyéb segélyzés. Tag 116. Tagdíj 12 frt. Belépti díj 5 frt. 1877-ben bevétel : 1754 frt 19 kr. Kiadás : 1928 frt 32 kr. Vagyon : 2430 frt 51 kr.

70. Szt. három király temetkezési egyesület.

Cél : temetkezés. Alapított 1868-ban. Tag 293. Tagdíj 2 frt. Belépti díj képesség szerint. 1877-ben bevétel : 889 frt 16 kr. Kiadás : 486 frt 55 kr. Vagyon : 4551 frt 96 kr.

71. A lengyelek testvérségélyző egylete.

Alapított 1868-ban. Cél: beteg és szegény tagok segélyzése. Tag 54. Tagdíj 4 frt 80 kr. Belépti díj 1 frt. 1877-ben bevétel: 300 frt. Kiadás: 300 frt. Vagyon: 1433 frt.

72. Szt.-Lipót betegségélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1868-ban. Cél: betegségélyzés és temetkezés. Tag 580. Tagdíj 5 frt 50 kr. Belépti díj 10 frt. 1877-ben bevétel: 4344 frt 59 kr. Kiadás: 4623 frt 9 kr. Vagyon: 9582 frt 51 kr.

73. „Hirsch“ általános betegségélyző és temetkezési egylet (Ó-Budán).

Alapított 1868-ban. Cél: betegségély és temetkezés. Tag 385. Tagdíj 13 frt. 1877-ben bevétel: 5619 frt 77 kr. Kiadás: 5182 frt 85 kr. Vagyon: 2415 frt 42 kr.

74. Budapesti festősegédek I. betegségélyző és temetkezési egylete.

Alapított 1868-ban. Cél: betegségélyzés és temetkezés. Tag 48. Tagdíj 7 frt 50 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel: 275 frt 95 kr. Kiadás: 176 frt 99 kr.

75. II. kávéházi személyzet segély-egylet.

Alapított 1868-ban. Cél: segélyzés. Tag 52. Tagdíj 4 frt 80 kr. Belépti díj 2 frt. 1877-ben bevétel: 240 frt. Kiadás: 322 frt. Vagyon: 1890 frt 23 kr.

76. Unio I. pesti betegápoló és temetkezési egylet.

Alapított 1869-ben. Célja: betegségélyzés és temetkezés. Tagdíj 13 frt. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel: 6210 frt 61 kr. Kiadás: 3726 frt 65 kr. Vagyon: 6676 frt 79 kr.

77. „Szt.-Máté“ betegségélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1869-ben. Cél: betegségélyzés és temetkezés. Tag 594. Tagdíj 2 frt 60 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel 1877-ben 2148 frt 29 kr. Kiadás 1841 frt 40 kr. Vagyon: 3488 frt 16 kr.

78. Budapesti szabó legények segélyző és önképző egylete.

Alapított 1869-ben. Cél: segélyzés, betegápolás, temetkezés, takarékoság, önképzés. Tag 255. Tagdíj 3 frt 60 kr. Belépti díj 50 kr. Bevétel 1877-ben: 693 frt 60 kr. Kiadás: 645 frt 74 kr. Vagyon: 400 frt és ingóságok.

79. Szt.-Ferencz betegsegélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1869-ben. Cél: betegsegélyzés és temetkezés. Tag 468. Belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel 1877-ben: 2104 frt 97 kr. Kiadás: 1862 frt 8 kr. Vagyon: 6212 frt 94 kr.

80. Szt.-Borbála betegsegélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1870-ben. Cél: betegsegélyzés és temetkezés. Tag 388. Tagdíj 3 frt 90 kr. Belépti díj 2 frt. 1877-ben bevétel: 2275 frt 15 kr. Kiadás: 2426 frt 40 kr. Vagyon: 2355 frt 70 kr.

81. Ó-budai munkás nyugdíj-egylet.

Alapított 1870-ben. Célje: Segélyzés. Tag 97; tagdíj 2 frt 60 kr. Belépti díj 2 frt. Bevétel 1877-ben 500 frt; kiadás: 400 frt. Vagyon 5000 frt.

82. Szt. László betegsegélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1870-ben. Cél: Segélyzés, betegsegélyzés és temetkezés. Tag 213; tagdíj 3 frt 90 kr.; belépti díj 1 frt; bevétel: 1589 frt 61 kr.; kiadás: 1480 frt 53 kr. Vagyon: 2879 frt 1 kr.

83. Általános munkás beteg- és rokkantpénztár.

Alapított 1870-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés, nyugdíjazás. Tag 13,873. Tagdíj 5 frt, 10 frt, 20 frt. Belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben bevétel: 108,826 frt 17 kr.; kiadás: 100,615 frt 44 kr.; vagyon: 56,445 frt 42 kr.

84. Paduai Szt. Antal betegsegélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1870-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés. Tag 460. Tagdíj 4 frt 16 kr. Belépti díj 1 frt. Bevétel: 2797 frt 40 kr. Kiadás: 2688 frt 54 kr. Vagyon: 3980 frt 18 kr.

85. Pestbudai ácsipar segéd munkások egylete.

Alapított 1870-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés. Tagdíj 5 frt 20 kr. Belépti díj 1 frt 50 kr.

86. Szt. György hivataloszolga betegsegélyző és temetkezési egylet.

Alapított 1870-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 309; tagdíj 5 frt 10 kr.; belépti díj 1 frt 50 kr. Bevétel: 2691 frt 70 kr. Kiadás: 1072 frt 18 kr. Vagyon: 7581 frt 33 kr. és ingóságok.

87. *Deák Ferencz általános jótékony-egylet.*

Alapított 1871-ben. Cél: Segélyzés, betegsegélyzés, temetkezés, mások segélyzése. Tag 183. Tagdíj 14 frt 40 kr. Belépti díj 5 frt. Bevétel 1877-ben: 5013 frt 1 kr. Kiadás: 3668 frt 36 kr. Vagyon: 3574 frt 96 kr.

88. *I. ó-budai betegsegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1871-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés. Tag 42; tagdíj 5 frt; belépti díj 2 frt; bevétel 1877-ben: 210 frt; kiadás: 200 frt. Vagyon: 350 frt.

89. *I. pesti izr. pinczerek beteg- és temetkezési egylete.*

Alapított 1871-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 135; tagdíj 2 frt. Bevétel 1877-ben: 3048 frt; kiadás: 2321 frt. Vagyon: 4407 frt 91 kr.

90. *„Szt. Anna“ betegsegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1872-ben. Cél: Segélyzés, betegsegélyzés és temetkezés. Tag 210; tagdíj 4 frt 20 kr. Belépti díj 1 frt. Bevétel: 1026 frt 46 kr.; kiadás: 1189 frt 74 kr. Vagyon: 1438 frt 41 kr.

91. *Szt. Lajos betegség és temetkezési egylet.*

Alapított 1872-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 391; belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben bevétel: 1731 frt 48 kr.; kiadás: 1582 frt 41 kr. Vagyon: 1773 frt 40 kr.

92. *Budapesti kádársegédek betegség és temetkezési egylete.*

Alapított 1872-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 125; tagdíj 10 frt 40 kr.; belépti díj 1 frt; bevétel: 1118 frt 10 kr.; kiadás: 1019 frt 97 kr. Vagyon: 1812 frt 36 kr.

93. *Budapesti tunitók segélyző-egylete.*

Alapított 1873-ban. Cél: Kölcsönzés, segélyzés. Tag 212; tagdíj 5 frt 20 kr.; belépti díj 30 kr.; bevétel 1877-ben: 1918 frt; kiadás 320 frt. Vagyon: 12,000 frt.

94. *Budapesti sütők betegsegélyző és temetkezési egylete.*

Alapított 1874-ben. Cél: betegsegélyzés és temetkezés. Tag 355. Tagdíj 5 frt 20 kr. — 7 frt 80 kr. Belépti díj 1 frt. Bevétel: 4358 frt 81 kr. Kiadás: 3797 frt 97 kr. Vagyon: 3870 frt 16 kr.

95. *Budapesti asztalos segédek betegsegélyző és temetkezési egylete.*

Alapított 1874-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés. Tag 180 ; tagdíj 20 frt 80 kr.; belépti díj 50 kr.; bevétel: 941 frt 31 kr.; kiadás: 846 frt 66 kr. Vagyon: 94 frt.

96. *A budapesti kalapossegédek beteg- s utazói segélyző-egylete.*

Alapított 1874-ben. Cél: Betegeket és bevándorlottakat segélyezni; tag 60; tagdíj 6 frt; belépti díj 2 frt; bevétel 1877-ben: 1411 frt 40 kr.; kiadás: 1293 frt 40 kr. Vagyon: 763 frt 26 kr.

97. *M. k. államvasutak összes szolgazemélyzetének betegsegélyző és temetkezési egylete.*

Alapított 1865-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 143. Tagdíj 3 frt 60 kr. és minden haláleset után 50 kr. Belépti díj 3 frt, 2 frt. Bevétel: 2201 frt 58 kr.; kiadás: 988 frt 15 kr. Vagyon: 1243 frt 43 kr.

98. *Báró Edelsheim-Gyulai budapesti hadastyán-egylet Budán.*

Alapított 1875-ben. Cél: Betegsegélyzés. 1877-ben bevétel: 1390 frt 96 kr.; kiadás: 613 frt 28 kr. Vagyon 777 frt 68 kr.

99. *Coburg herczeg I. budapesti hadastyánok egylete.*

Alapított 1875-ben. Célja: a katonának, ha védkötelezettségének eleget tett már mindenben, a király és hazához való hű ragaszkodásának megtartása és fejlesztése a polgári életben, a tagok segélyzése, özvegyeik, árváik segélyzése, temetkezés. Tagdíj: hetenkint 10 kr.; belépti díj 1—8 frt. Megbetegedés esetében a tag kap naponként 60 krt, ha elhal, temetésére 80 frtnyi költség fordítatik. 1876. nov. 1-től 1877. decz. 31-ig a bevétel volt: 8064 frt 93 kr., a kiadás: 5734 frt 3 kr. Vagyon 1877. év végével 3752 frt 61 kr. Jelenleg az egylet élén áll: *Mezey Péter* elnök.

100. *Budapesti könyvkötő segédek betegsegélyző és temetkezési egylete.*

Tag 75. 1877-ben bevétel: 893 frt 93 kr.; kiadás: 653 frt 38 kr. Vagyon: 182 frt 60 kr.

101. *Eötvös betegsegélyző és temetkezési egylet.*

Alapított 1875-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetés. Tag 165; bevétel: 3075 frt 65 kr.; kiadás: 1400 frt 32 kr. Vagyon: 2026 frt 99 kr.

102. Szt. Jakab betegsegélyző és temetkezési egyesület.

Alapított 1875-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés. Tag 354. Tagdíj 100 frt Belépti díj 1 frt 50 kr. 1877-ben bevétel: 1974 frt 50 kr.; kiadás: 1315 frt 62 kr. Vagyon: 1288 frt 70 kr.

103. Budapesti asztalosok és özvegyeiket segélyző-egyesület.

Alapított 1875-ben. Cél: Segélyzés; tag 90; belépti díj 40 frt; 1877-ben bevétel: 1032 frt 67 kr.; kiadás: 1291 frt. Vagyon: 21,300 frt 85 kr.

104. Budapesti könyrkötősegédek betegsegélyzési és temetkezési egyesülete.

Alapított 1875-ben. Cél: Betegsegélyzés és temetkezés; tag 91; tagdíj 4 frt 80 kr.; belépti díj 50 kr.; bevétel: 928 frt 21 kr.; kiadás: 653 frt 38 kr. Vagyon: 284 frt 83 kr.

105. Ó-budai munkások kölcsönös nyugdíjazási egyesülete.

Fenáll: 1868 óta, alapították az ó-budai munkások, fentartatik tagdíjak és jótékony adományokból. Tag 100; vagyon 6400 frt. Munkaképteleneknek heti nyugdíjat ad, 4 tagot egészen eltart. Elnök: *Radvaner Adolf*.

g) Budapesti népkonyhák.

1874-ben ősszel *Rúth Károly* főpolgármester Ő méltósága mintegy 200 előkelő polgárt értekezletre hívott össze, melyen a népkonyhák föllállítása elhatározott. Nehány hét alatt 20—25,000 frt folyt be; ezalatt egy erre kiküldött központi igazgatóság megalkototta a népkonyhák szervezetét, és 2—3 hét alatt a fővárosban 8 népkonyha teljesen felszerelve, már 1874. december 1-én meg is nyitott, részint a városi hatóság és egyes magánosok által átengedett, részint bérhelyiségekben rendezettek be, és pedig három a főváros budai részén, 5 a pesti részén. Minden egyes népkonyha állott egy konyha, kamra s pinczehelyiségből, továbbá 1—2 nagyobb étkező helyiségből, melyek asztalok, székekkel, konyha- és éteszközökkel felszerelvék. Az első berendezés 4000 frtba került.

Az összes fővárosi népkonyhák fölötti főfelügyeletet a központi igazgatóság gyakorolta; minden egyes népkonyha belkezelését és közvetlen vezetését a főváros egyik jótékony nőegylete vállalta el, és a kebeléből alakított hölgybizottmány által teljesíté. Minden népkonyha vezetését kezeli: egy a hölgybizottmány által saját kebeléből kijelölendő felügyelő hölgy, mint főnök, továbbá egy külső gondnoknő, egy belső gondnoknő. A fizetéses szolgaszemélyzet áll: egy szakácsnőből, ki egyszersmind gazdasszony, két állandó nőcselédből, 2 felszolgálóból. Egy ebéd ára 10 kr.; áll: egy csé-

sze leves, rizs vagy árpakása, 6 lat marhahus, egy tál főzelék, 6 lat kenyérből. Az 1874. őszén szervezett népkonyhákban (a X. kerületi 1^{1/2} hó után megszüntettetett) 1875. tavaszáig kiosztatott 125,934 étadag, mely 11304 frt 79 krba került. Ehhez számítva a fizetéseket, a kiadás a bevételt 3799 frt 53 krral multa fölül.

A fővárosi népkonyhák fõntartására azon pénzalap szolgál, mely a már jelzett közadakozás útján befolyt összegekből alkottatott. Ezen összeg 1874/5. évi téli idény végével 37,552 frt 96 krt tett ki, melynek a felszerelés után maradt része, 32,000 frt, tőkésítettetvén, a központi igazgatóság által gyümölcsözõleg kezeltetik.

187^{5/6}. téli idény beálltával a népkonyhák ismét megkezdték működésüket, ez alkalommal azonban, minthogy Budapesten a fővárosi népkonyhákban kívül még az *iszr. nőegylet*, valamint a *Mária Valeria-nőegylet* is állítottak egy-egy népkonyhát, újból csak 4 fővárosi népkonyha nyitott meg. kettő a főváros jobb részén (1 a Ráczvárosban, 1 Ó-Budán), kettő pedig a Duna bal parti részén (1 a Lipótvárosban és egy a 7-ik kerületben). Kitérő szolgálatot tettek a népkonyhák az 1876-iki árviz alkalmával. A hatóság a népkonyháknak 5000 frtot adományozott, és 5000 frtot kölcsönzött. Jelenleg 4 népkonyha áll fen: az óbudai, ráczvárosi, a ferenczvárosi és az *iszr. nőegylet* által fentartott terézvárosi.

A népkonyhák egyik alfaja, a levesosztó-intézet, Budapesten egyes polgárok által idõközönkint tartatik fen.

h) Gyermekkertek, kisededovodák, nõképzõ-intézetek.

1. *Elsõ budapesti gyermekkert-egylet.*

Alapított 1875. febr. 4-én a budai Fröbel-nőegylet egyik szakasza által, s egyszersmind önálló testületté alakult. Tagjai száma 1877-ben: 144 rendes, 3 tiszteletbeli. Célja: vagyontalan szülők gyermekeinek (3--6 évig) gyermekertbeni ápolása, ebéddel és évenkint kétszer ruházattal ellátása. A tagok évi díja 4 frt; az egyletnek vigalmakból stb. rendkívüli bevételei is vannak. Vagyon jelenleg: 35,000 frt. Évenkint 50—60 gyermeket ápol. 1877-ben bevétel: 4467 frt 47 kr., kiadás: 2294 frt 35 kr. volt. Egyegy gyermek évi ellátása 37 frtba kerül.

Elnök: Bárá *Lipthay Béláné*. Alelnökök: bárá *Edelsheim-Gyulai Lipótné, Ivánka Imre*.

2. *Budapest tabáni kisededovó-egylet.*

A tabáni kisededovoda 1877. jan. 1-én a polgárság támogatása folytán nyílt meg a célból, hogy a kisedek gondos ápolás mellett a magyar nyelvben oktattassanak. Fõntartatik részint havi díjából, a rendes tagok tagdíjaiból, mely évenkint 3 frt, és adományokból. Eddig 435 gyermek látogatta

az intézetet igen jó eredménnyel. 1877-ben a bevétel 975 frt, a kiadás 1316 frt 63 kr. volt. Télen kevesebben látogatják az intézetet, és így télen egy növendék többre kerül, mint nyáron. Az egylet élén állnak: *Ribáry Ferenczné* mint elnök, *Kerntler Ferencz* mint alelnök és *Hümpfer Ferencz* mint titkár.

Az egylet célja: kisdedek óvása, testi és lelki fejlesztése, mely célnak megfelelőleg kisdedóvodát állít fel. Az egylet tagjai: nők, férfiak, hatóságok, testületek és egyesületek. Alapító tagok azok, kik 50 frtot lefizetnek, pártoló tagok azok, kik 50 forinton aluli, de 3 frtnál nem csekélyebb összeget fizetnek egyszer mindenkorra. Tiszteleti tagokul választatnak oly egyének, kik az egylet körül maguknak érdemeket szereztek. A rendes tagok kötelesek legalább 3 évig tagok maradni. Az egylet által fentartott intézet élén tanítónő, kisdedóvónő áll.

Az óvodában csak 3—6 éves ép testü gyermekek vétetnek fel. Minden gyermek után havonkiut 1 frtnyi, havonkiut előre fizetendő nevelési díj jár. Az óvoda nyitva áll télen reggeli $\frac{3}{4}$ 8—12, d. u. $\frac{3}{4}$ 2—5; nyáron reggel $\frac{3}{4}$ 8—12, d. u. $\frac{3}{4}$ 2—6-ig, kivéve szombat délután, vasárnapot és ünnepnapokat. Az óvónő kötelessége a gyermekeket a kisdednevelésnek korszerű szabályai szerint vezetni, kerülve azonban az ülő foglalkozást, ugymint a Fröbel-féle munkákat, hogy a gyermekek, a mennyire csak lehet, a szabad mozgásban ne akadályoztassanak. A tanítás nézleti magyarázatokból és egyes apróbb dolgoknak és daloknak betanításából áll. Kötelessége az óvónőnek felügyelni, hogy a gyermekek tisztára mosva és öltöztetve járjanak. A gyermekek számára szolgáló ivóvíz friss legyen. Az intézeti dajka mindenben az óvónőnek van alárendelve, s így a reábizottak elvégzésében az óvónő felelős.

3. Magyarországi központi Fröbel-nőegylet.

Alapított 1871-ben. Azelőtt Reform-Verein című egylet volt, ennek feloszlásával Erziehungs-Frauenverein, a jelen címet 1872 óta viseli. Célja: a Fröbel-rendszer szerinti vallásfelekezeti jelleg nélküli gyermekertek felállítását, meghonosítását és terjesztését az egylet rendelkezésére álló minden eszközzel előmozdítani, gyermekkertésznők kiképzése, ez irányban keletkező minden mozgalomnak központjául szolgálni. Vagyona áll: az alapító tagok által fizetett összegek (100—100 frt), a rendes tagok tagdíjai, ajándékok, hagyományok és gyűjtések, vigalmak, felolvasások jövedelme, a kormány, községek és társulatok által nyújtott segélyek, iskolai és netáni képezdei tandíjak. Fentart a fővárosban 5 gyermekkertet, melyet 600 gyermek látogat, továbbá gyermekkertésznői képezdét. 1877-ben volt 28 alapító, 33 tiszteletbeli és 246 rendes tag (4 frtnyi tagdíjjal), a kiadás 9838 frt 73 kr., bevétel: 13,858 frt 47 kr. volt. Vagyon: 9410 frt 95 kr.

Az első és 2-ik gyermekkert 1871., a 3-ik 1873., a 4-ik 1874., az 5-ik

f) rendkívüli kiadások	100	frt
g) házbér a királyutczában	850	„
a bodzafantczában	450	„
	<hr/>	
	Összesen	3340

A bevételek összege tökéletesen fedezi a kiadásokat.

5. Ó-budai Fröbel-nőegylet.

Fenáll: 1872 óta. Alapítottott több óbudai hölgy által, fentartatik tagdijak, adományok által. Tagok száma 65. 1877-ben vagyon: 279 frt, bevétel: 2882 frt 26 kr., kiadás: 2502 frt 78 kr. Fentart 3 gyermekkertet 280 növendékkel. Elnök: Tatay Adolfné, Gergelyi Jakab tanácselnök.

6. Országos kiseddóvó-egylet.

Ezen egylet alapítottott 1836-ban. Célja: a kiseddóvás ügyét az országban terjeszteni, és így közreműködni arra, hogy hazánk kiseddei testi-
leg és szellemileg kellően ápoltatván, a nagymérvű gyermekhalandóság apadjon.

Az egylet a Valero-utczai házát ezen cél elérésére elégtelennek tartván, évek óta azon fáradozott, hogy új házra tegyen szert. Már 1876. évi augusztus hó 1-én mind képezdését, mind árvaházát, az új, a hosszabbított rózsautczában, a városi Erzsébet-szegényház átellenében levő házába elhelyeztette. 1877-ik évi január 21-én az egész épület ünnepélyesen át is adott a nyilvánosságnak, még pedig Ő Felségeik a király és királyné, és igen nagy számú díszes közönség jelenlétében.

A kormány és a főváros nagylelkűen előmozdították az egylet céljait, és csak így lett lehetővé, hogy az új díszes épület az egylet pénzügyi fenakadása nélkül létrejött. Az „Első magyar általános biztosító társaság“ elég kedvező feltételek mellett ajánlotta meg 25,000 frtnyi kölcsönét; Trefort Ágoston közoktatási miniszter, nemcsak a felvett kölcsön részletes törlesztését vállalta el, hanem azonfölül, mint szintén államsegélyt 5000 frtot ajánlott az építkezésre; az állandó állami évi segély pedig 10,000 frtra rug. Az ország fővárosa a telekadományon kívül az idevezető utca kikövezésével, a csatornák, légszesz gyors bevezetésével, a járdakövek ajándékképeni felajánlásával elég nagylelkűen mozdította elő az egylet ügyeit; jelenleg is az egyletet 200—500 frtnyi segélyben részesíti. *Pucher József* építész az épület czélszerű és díszes tervét elkészítvén, azt anyagi áldozatokkal építé fel.

Az új intézet 20 benlakó képezdei növendéknek, ezek felügyelőnőjének, 30 benlakó árvának, és az igazgató és mintaóvónak teljesen megfelelő szállást és elhelyezést nyújt. A helyiségek *Dr. Schermann Adolf* intézeti orvos buzgó közreműködése folytán az egészségügy legszigorubb igényei-

nek felelnek meg. A csatornázás, a szellőztetés, a vízvezeték, a fűtés és világítást illetőleg a berendezés tökéletesen megfelelő.

Az óvodai helyiségek nagyok és szellősek, a hálótermek a lehető legjobban vannak ellátva, az árnyékszékek angol szerkezetűek, és folytonos vizárral összekötve, az étterem, a képezdei tanterem minden tekintetben megfelelők. Az épület csak 68,000 frtba került.

A felszerelés alkalmával különös érdemeket szereztek maguknak *Tisza Kálmánné* ő excellentiaja, az egylet elnöke, *Kralovánszky Istvánné*, ki majdnem minden idejét az intézetnek szenteli, kinek buzgalma a növendékek és árvák gondozásában határt nem ismer, továbbá *Várady Gábor* másodelnök és *P. Szathmáry Károly* titkár.

A képezde tanári kara következő tagokból áll: *Szerdahelyi Adolf* igazgató, előadja a nevelés- és módszertant, *Dr. Schermann Adolf* a test- és egészségtant, ugyanő intézeti orvos is. A többi tantárgyak *Komjáthy György*, *Berényi Salamon*, *Kozma Dénes*, *Kohányi Sámuel*, *Widder Hermin* és *Caramelli Teréz* által adatnak elő.

1877-ben az egylet bevétele volt: 77,691 frt 77 kr., kiadásai: 70,520 frt. Van az egyletnek 333 alapító tagja, kik közül legtöbben 100 frtot tettek le; vannak olyanok is, kik 200—300 forinttal léptek az alapítók sorába. *Ghyczy Kálmán* a magyar országgyűlés képviselőházának volt elnöke 1200 frtnyi alapítványi tőkét adott az egyletnek.

A rendes tagok száma 208, kik évenként 6—6 frtnyi tagdíjt fizetnek. Pártolók száma 32.

Az egylet ügyeit a választmány vezeti, melynek élén a buzgó elnöknő *Tisza Kálmánné* ő nmltósága áll. A választmány női és férfi tagokból áll.

7. Országos nőképző-egylet.

Fenáll 1861. márczius 23-ika óta. Alapított Veres Pálné született *Beniczky Hermina* által. Célja: a magasabb nőnevelés és nőképzés. Fentartatik tagdíjak, az egyleti tanodában befolyó tandíjak, az egyleti hölgyek által rendeztetni szokott multságokból befolyó jövedelmek és állami segélyezés által. Az egyleti tagok alapító, igazgató és rendes tagok. Az alapítótagok 100 frtnyi alapítványt tesznek, melyet vagy egyszerre lefizetnek vagy a lefizetésig évenként 5 frtnyi kamatját. Igazgató tag évenkénti tagdíja 5 frt; rendes tagé 3 frt. Az egylet vagyona, beleértve a zöldfautezai házat 67,084 frt 6 kr. Az egylet tart egy mintaszerűen berendezett 10 osztályu (4 elemi, 4 polgári és 2 felsőbb osztályu) magasabb leánytanodát, melyben 1 igazgatónő, 18 tanár és 5 nevelőnő végzi az oktatást. Az egészségügyről két egyleti orvos gondoskodik. Az egyleti intézet növendékeinek száma az egylet fenállása óta 1023. 1877/8-ban 195 növendék van. Több éven át 30 növendék díjmentesen nyeri az oktatást, és 6 vagyontalan növendék, mint ben-

lakó ellátást és oktatást ingyen kap, és pedig a nevelőnői pályára való teljes kiképzetéséig. E tanodáról belföldi és külföldi szakemberek igen dicsérőleg nyilatkoznak, nevezetesen kiemelik, hogy az a mai paedagogia elvei szerint vezetetik, és hogy különösen tanszerekkel való dus felszerelése dicséretet érdemel.

Az egyletnek alapszabályai szerint célja: alkalmat nyújtani a magasabb műveltségre törekvő nőknek oly ismeretek és ügyességek elsajátítására, melyeknél fogva szegényebb sorsuak önálló tisztességes életpálya folytatására képesíttessenek. El célra az egylet a fővárosban minta-nőnöveldeket tart fenn. Oda igyekszik továbbá hatni, hogy a vidéken is minél több helyen nőképző egyletek alakuljanak, azok között összekötő kapocsul szolgáljon. Az egylet vagyonát képezik az alapítványok, a tagok évi járulékaik és kegyes adományok, multságok jövedelmei.

A négy elemi osztályban az országos közoktatási terv van életbeléptetve. Az 5—10 osztályban kötelees tantárgyak: hittan, anyanyelv, német nyelv, mennyiségtani tárgyak (számvetés, könyvvitel), történelem (alkotmányismertetés), földrajz, terményrajz, természettan, vegytan, konyhakerészet és háztartástan. Női kézimunkák, művészeti tárgyak (rajzolás, szépírás, ének), francia nyelv. Rendkívüli tárgyak: angol nyelv, zene. Igazgató tanár: *Torkos László*, igazgatónő: *Kalmár Jozefa*.

Jelenleg az alapító tagok száma: 152, az igazgató tagoké 62, a rendes tagok száma 70. 1875. augusztus 1-től 1876. aug. 1-ig a bevétel volt: 58,275 frt, a kiadás: 27,058 frt 47 kr.

Az egylet élén állnak: Elnöknő *Veres Pálné*, szül. *Beniczky Hermin*, alelnök gr. *Teleki Sándorné*; másodelnök: *Várady Gáborné*, pénztárnok: *Gönczy Pálné*, ellenőr: *Majtényi Alajosné*, jegyzők: *Torkos László* és *Markus József*.

8. Az országos nőiparegylet.

Mint budai nőipar-egylet alapított 1872-ben Horváth Zsigmondné, Csaplitzky Lilla és Hegyesi Józsefné által. 1873. december 18-án országos nőipar egyletté alakult át. Célja: a nők munkaképességét iparos szaktanítás és elméleti oktatás által kifejteni. Fentartatik alapítványi kamatok, évi és tandíjak, az állam, városok, egyletek adakozásai és rendkívüli jövedelmekből. Résztvett és kitüntetést nyert a bécsi világkiállításon s a szegedi ipartárlaton. Terjesztette az iparoktatást. Női ipar- és kereskedelmi tanodát állított, kiképzett növendékeknek, alkalmazást szerez, raktárt állít fel a nők által készített munkák elárúsítására, segélyt nyújt nőknek üzletük kezdeményezésére. Van azonkívül iparmunka-tanítónő-képezdéje, melynek tanfolyama 3 évre terjed.

Az egylet munkabazárja a Károly-kaszárnya épületében megnyílt 1872. aug. 17-én, s később e célra a zsibárus- és váczai-utcza sarkán bérel-

tetett egy más helyiség, de fentartása sok költséget igényelvén, a választmány a munkabazárt 1873. évben megszüntette.

1877-ben az egylet alapító tagjainak száma 72 volt (kik legalább 50 frtot vagy ez összeg kamatait fizették), évenként 2 frtot fizető rendes tagok száma 275 volt. Bevétele volt: 9960 frt 88 kr., kiadása: 8361 frt 88 kr., vagyona: 12,010 frt.

Az egylet élén állnak jelenleg: elnök: *Kühnel Ignáczné*; alelnökök: *Békey Imréné, Halász Dezsőné, Pecháta Lajosné.*

DE BALLAGI GÉZA.

TARTALOM.

Budapest főváros jótékonyági intézetei és egyletei.

a) Lelelczűgy.

	Lap.
I. Fővárosi lelelczűgy	3
II. A pesti bölcsháza	6
III. Budapesti első gyermekmenhely	8

b) A fővárosi árvaházak.

I. József-fiárvaház	9
II. Erzsébet-leányárvaház	10
III. Mayer Ferencz-féle árvaház	12
IV. A magyar gazdasszonyok országos egyletének árvaháza	12
V. A budapesti protestans országos árvaegylet árvaháza	13
VI. A pesti izr. hitközség fiárvaháza	13
VII. A pesti izr. nőegylet árvaháza	15

c) Szegényügy.

I. Segélyezés	15
II. Szegényápolások	17
1. Erzsébet Duna bal parti szegényápolás	17
2. Duna jobb parti szegényház	21
3. Duna jobb parti aggápolás a Szt.-Erzsébet apácák kórházában	22

d) Intézetek ügyefogyottak számára.

I. A budapesti országos vakok intézete	23
II. Izraelita siketnémák országos intézete	26
III. Az 1848-iki rokkant honvédek menedékháza	28

e) Jótékony egyletek.

1. Az országos magyar gazdasszony-egylet	32
2. A pesti jótékony nőegylet	33
3. A budai jótékony nőegylet	33
4. A pesti izr. nőegylet	34

	Lap.
5. A fővárosi szeretetház	34
6. Valéria nőcselédképző-egylet	35
7. Tabitha-egylet	36
8. A hajléktalanok menhelye	37
9. A pesti Chevra-Kadischa	38
10. A budai Chevra-Kadischa	39
11. Az ó-budai Chevra-Kadischa	39
12. A pesti szegény gyermek-kórház egylete	39
13. Pesti izr. kézmű- és földmívelési egylet	39
14. Rabbi Meisel kölcsön- és segély-egylet	40
15. Orvostanhallgatók segély- és önképző-egylete	40
16. Joghallgatók segély-egylete	40
17. Műegyetemi segély-egylet	40
18. Gyógyszerészeti hallgatók segély-egylete	40
19. Pesti kegyesrendi főgymnasium segély-egylete	40
20. Pesti kir. kath. főgymnasium segély-egylete	40
21. Országos magyar izr. tanító-egylet	40
22. Pesti Szt.-Vincze-egylet	41
23. A budapesti reform. gymnasium segély-egylete	41
24. Fővárosi jótékony egylet	41
25. Budapest IV. kerületi főrealtanodai segély-egylet	41
26. Rudolf koronaörökös segély-egylete	41
27. Bikur-Cholim látogató és segély-egylet	41
28. Felebaráti szeretet- és nőegylet	41
29. Országos magyar izr. ösztöndíj-egylet	41
30. A budapesti keresk. akad. ifjuság segély-egylete	42
31. Izr. koma-egylet	42
32. Az ágostai főgymnasium segély-egylete	42
33. A budapesti józsefvárosi szegény gyermekeket ruhával segélyező-egylet	42
34. Budai izr. nőegylet	42

f) Önszegélyző egyletek.

35. Pest terézvárosi szállókertészek temetkezési egylete	42
36. Hajósok betegsegélyző és temetkezési egylete	42
37. Szt.-Noé temetkezési egylete	42
38. A jó pásztorhoz című betegsegélyző és temetkezési egylet	43
39. Szt.-Rókus kőműves betegsegélyző és temetkezési egylete	43
40. Szt.-Mária betegsegélyző és temetkezési egylet	43
41. Az őrangyalról címzett betegsegélyző és temetkezési egylet	43
42. Szt.-Donát temetkezési egylet	43
43. Budapest józsefvárosi szállóművesek temetkezési egylete	43
44. Általános temetkezési egylet	43
45. Szt.-János betegápoló és temetkezési egylet	43
46. Budapesti szatócs temetkezési és segély-egylet	43
47. Haladás betegsegélyző és temetkezési egylet	44
48. Kereskedelmi betegápoló és nyugdíj-egylet	44
49. Pesti izr. kiskereskedők betegsegélyző és temetkezési egylete	44
50. Hungaria I. betegsegélyző és temetkezési egylet	44
51. I. budapesti kávéházi személyzet segély-egylete	44

	Lap.
52. Pesti légszeszgyár beteg-pénztára	44
53. Zion betegápoló és temetkezési egyesület	44
54. Ó-budai általános temetkezési egyesület	44
55. Budapesti Concordia betegsegélyező és temetkezési egyesület	45
56. Concordia jótékony-egyesület	45
57. I. magyar izr. betegsegélyező és temetkezési egyesület	45
58. Poel Zedek I. budapesti kölcsönös jótékony-egyesület	45
59. Budapesti könyvnyomdászok segély-egyesülete	45
60. Budapest I. és II. ker. evang. ker. temetkezési egyesülete	45
61. Ó-budai általános betegsegélyező és temetkezési egyesület	45
62. Magyarhonban élő zeneművészek segély- és nyugdíj-egyesülete	45
63. Szt.-József című betegápoló és temetkezési egyesület	46
64. Gábor őrangyal betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
65. Szt.-Teréz betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
66. Szt.-Erzsébet betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
67. Szt.-János betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
68. Szt.-Salvator betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
69. Fortuna betegsegélyező és temetkezési egyesület	46
70. Szt. három király temetkezési egyesület	46
71. A lengyelek testvér segélyező egyesülete	47
72. Szt.-Lipót betegsegélyező és temetkezési egyesület	47
73. „Hirsch“ általános betegsegélyező és temetkezési egyesület (Ó-Budán)	47
74. Budapesti festősegédek I. betegsegélyező és temetkezési egyesülete	47
75. II. kávéházi személyzet segély-egyesülete	47
76. Unio I. pesti betegápoló és temetkezési egyesület	47
77. Szt.-Máté betegsegélyező és temetkezési egyesület	47
78. Budapesti szabólegények segélyező és önképző egyesülete	47
79. Szt.-Ferencz betegsegélyező és temetkezési egyesület	48
80. Szt.-Borbála betegsegélyező és temetkezési egyesület	48
81. Ó-budai munkás nyugdíj-egyesület	48
82. Szt.-László betegsegélyező és temetkezési egyesület	48
83. Általános munkás beteg- és rokkant pénztár	48
84. Paduai szt. Antal betegsegélyező és temetkezési egyesület	48
85. Pestbudai ácsipar segédmunkások egyesülete	48
86. Szt.-György hivatalszolga betegsegélyező és temetkezési egyesület	48
87. Deák Ferencz általános jótékony-egyesület	49
88. I. óbudai betegsegélyező és temetkezési egyesület	49
89. I. pesti izr. pinczerek betegsegélyező és temetkezési egyesülete	49
90. Szt.-Anna betegsegélyező és temetkezési egyesület	49
91. Szt.-Lajos betegsegélyező és temetkezési egyesület	49
92. Budapesti kádársegédek betegsegélyező és temetkezési egyesülete	49
93. Budapesti tanítók segélyező egyesülete	49
94. Budapesti sütők betegsegélyező és temetkezési egyesülete	49
95. Budapesti asztalos segédek betegsegélyező és temetkezési egyesülete	50
96. A budapesti kalapos segédek beteg és utazók segély-egyesülete	50
97. M. k. államasutak összes szolgaszemélyzetének betegsegélyező és temetkezési egyesülete	50
98. Bárá Edelsheim-Gyulai budapesti hadastyán-egyesület Budán	50
99. Coburg herczeg I. budapesti hadastyánok egyesülete	50
100. Budapesti könyvkötősegédek betegsegélyező és temetkezési egyesülete	50

	Lap.
101. Eötvös betegsegélyző és temetkezési egyesület	50
102. Szt.-Jakab betegsegélyző és temetkezési egyesület	51
103. Budapesti asztalosokat és özvegyeiket segélyező-egyesület	51
104. Budapesti könyvkötő segédek betegsegélyző és temetkezési egyesülete	51
105. Ó-budai munkások kölcsönös nyugdíjazási egyesülete	51

g) Budapesti népkonyhák.

h) Gyermekkertek, kisedővódák, nőképző-egyesületek.

1. Első budapesti gyermekkert-egyesület	52
2. Budapesti tabáni kisedővó-egyesület	52
3. Magyarországi központi Fröbel-nőegyesület	53
4. Budapesti Fröbel-nőegyesület	54
5. Ó-budai Fröbel-egyesület	55
6. Országos kisedővó-egyesület	55
7. Országos nőképző-egyesület	56
8. Országos nőipar-egyesület	57

